

Sovon-Nieuws 2

25e jaargang
juni 2012

Nieuw atlasproject
half november van start

Trektellers halen veel
Beflijsters uit de lucht

Integraal Waddenjaar
brengt verspreiding en
aantal kustvogels in kaart

Impressies van het broed-
seizoen met late afrikagangers
en malaise in het grasland

Kolonievogels: Blauwe Reiger
blijft stug achteruit vliegen,
maar Roeken blijken stabiel

Reuzensterns zijn nogal kieskeurig
in hun keuze voor de slaapplek

Verder in dit nummer:

- Nelly van Brederode en Hans Roersma in de klei: Vogelwachters van Rottum
 - Dutch Bird Fair
 - Trektellen in Bulgarije
- Thuis in het veld geluidencursus
 - Nieuwe huisstijl

Nieuwe huisstijl voor Sovon

Sovon-Nieuws

Nieuwsbrief van Sovon Vogelonderzoek Nederland over vogeltellingen, over de vereniging en over andere zaken betreffende vogels in Nederland.

Redactie

John van Betteray, Fred Hustings, Kees Koffijberg, Loes van den Bremer & Peter Eekelder. Overname van artikelen of illustraties alleen in overleg. Sovon-Nieuws wordt gedrukt op FSC-papier. ISSN 1383-0635.

Lidmaatschap

Contributie: minimaal € 12,-. Sovon-leden ontvangen vier maal per jaar Sovon-Nieuws en korting op Sovon-uitgaven en het abonnement op Limosa (pluslidmaatschap € 27,50). Ledenadministratie Jeroen van Zuylen, zie bureau-adres Sovon.

Bestuur

Voorzitter: Roelof ten Doesschate
Secretaris: Frank Berendse a.i.
Penningmeester: Dennis Meeuwissen
Overige bestuursleden: Frank Berendse, Ricardo van Dijk, Jaap van Gent.

E-mail: bestuur@Sovon.nl

Bureau

Kantoor Sovon te Natuurplaza,
Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen.
Tel: 024 - 7 410 410
E-mail: info@Sovon.nl
Homepage: www.Sovon.nl
Giro: 2905988, Rabo: 10.51.17.056.

Ledenraad

Kijk op www.Sovon.nl onder Sovonvereniging voor uw ledenraadsleden. E-mail: ledenraad@Sovon.nl

Directeur Theo Verstrael

Communicatie Carolyn Vermanen
Monitoring en Inventarisaties Rob Vogel
Onderzoek en Advies Rob Vogel a.i.

Doelstelling

Sovon Vogelonderzoek Nederland volgt de veranderingen in aantallen en verspreiding van alle in ons land in het wild voorkomende vogels. Signalerend onderzoek (monitoring) en veld- en bureaustudies dragen bij aan het verklaren van de gesignaleerde ontwikkelingen. Onze drijfveer is het toegankelijk maken van kennis en informatie voor natuurbeheer, natuurbeleid en natuurbescherming. Daarbij zorgen we voor goede borging van onze kwaliteit, onafhankelijkheid en objectiviteit. Sovon coördineert, stimuleert en ondersteunt systematisch veldonderzoek door vrijwilligers. De meetnetten voor broedvogels en watervogels zijn onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring, uitgevoerd i.s.m. CBS en provincies en gefinancierd door het Ministerie van EL&I en Rijkswaterstaat.

Lay-out: van Groot tot Klein
Druk: van Mameren Repro b.v.

Foto's omslag:

Wespendief (Michel Geven)
Nelly van Brederode & Hans Roersma (Rob Buiter)
Foto boven:
Jonge velduilen tijdens het ringen (Romke Kleefstra)

Ergens vorig najaar kwamen in een vergaderzaaltje enkele medewerkers van het team Communicatie, ikzelf en twee medewerkers van bureau Thoas.nl & mr10 bij elkaar voor een creatieve sessie. Het doel was de aard en de cultuur van Sovon te benoemen ter inspiratie voor de ontwerpers van het nieuwe logo en de nieuwe huisstijl. In een tijdsbestek van krap anderhalf uur wisten we met elkaar een groot vel vol te krijgen met zaken als kernwaarden en -competenties, de associaties van eenieder daarbij én de associaties op de associaties. Voor een buitenstaander was een nauwelijks leesbaar en, vooral, chaotisch beeld het resultaat. Het maakte wel één ding heel duidelijk: Sovon is een veelzijdige club.

Voor de vormgevers leek het mij een nachtmerrie om daarmee aan de slag te moeten gaan. Maar niets van dat alles, zij hebben zich uitstekend van hun taak gekwetend. Op basis van die eerste creatieve uitbarsting van heel veel woorden ontwierpen zij een logo met bijpassende huisstijl waar we snel blij van werden; dat ging de goede kant op! Want we herkenden er veel van terug: de (boeren)zwaluw (die is natuurlijk ook van ons!), de cirkels als illustratie voor de wetenschappelijke vertaling van de waarnemingen, met punten in diagrammen en met populatiecycli, de blauwe kleur voor de betrouwbare uitstraling, het vliegen als metafoor voor de dynamiek van ons werk en onze club. Knap gedaan dus onder prima begeleiding van onze communicatiecollega's.

Als uitvloeisel van dit proces hebben we het zelfs aangedurfd de schrijfwijze van onze naam aan te passen. Nu dat niet langer een acroniem is was het logisch om het voortaan als naam te gaan schrijven en dus alleen een beginkapitaal te gebruiken; Sovon in plaats van SOVON. In combinatie met nieuwe fonts oogt het tegelijkertijd heel nieuw maar ook nog steeds erg vertrouwd.

Het resultaat heeft u nu in handen, de eerste Sovon-Nieuws nieuwe stijl. Natuurlijk hopen we dat ook u er een goed gevoel bij krijgt. Het is misschien even slikken om het kaartje niet meer te zien en om de geheel vernieuwde zwaluw te zien vliegen. Maar het went snel! Het logo en de huisstijl zullen vast niet iedereen meteen aanspreken, hoewel de eerste reacties via de sociale media wel heel positief zijn. De huisstijl zal de komende tijd ook steeds verder worden uitgewerkt want het aantal nieuwe mogelijkheden is bijna eindeloos. Als straks de nieuwe website online gaat, zal dat nog duidelijker blijken. Ik denk dat we hiermee weer een goede stap doen en laten zien dat Sovon voortdurend in beweging is en zal blijven.

● Theo Verstrael

Agenda

Juli

(14) watervogeltelling selectie van monitoringgebieden

Augustus

(17, 24 & 31) slaapplaatsentelling Reuzenstern
(18) watervogeltelling selectie van monitoringgebieden (25-26) Dutch Bird Fair

September

(15) watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- & zwanentelling
(22) slaapplaatsentelling Aalscholver en Wulp

Oktober

(13) watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- & zwanentelling
(20) slaapplaatsentelling Grote Zilverreiger

November

(17) watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- & zwanentelling
(24) Landelijke Dag

Nieuw atlasproject half november van start

*Oehoe bij jong op grondnest. 17 mei 2012, Noord-Brabant (zie ook pagina 14).
Foto: Saskia Timmer*

De kogel is door de kerk, zo meldden we al eerder via onze website: we gaan van start met een nieuwe Atlas van de Nederlandse vogels! Het is nog niet heel lang geleden dat de tweede Atlas van de Nederlandse broedvogels uitkwam (2002), maar de Nederlandse broedvogelbevolking is aan grote veranderingen onderhevig.

Voor doortrekkers en wintergasten is dat niet anders. Voor die groepen dateert de vorige atlas van 30 jaar geleden. Bonte Kraaien zijn in deze periode vrijwel verdwenen en Grote Zilverreigers sterk opgekomen, om maar eens twee uitersten te noemen. Maar hoe zou de winterspreiding van bijvoorbeeld Blauwe Kieken-dief, Roek en Kneu veranderd zijn? Bovendien bestaat er in het Nederlandse en Europese natuurbeleid grote behoefte aan actuele en nauwkeurige gegevens over verspreiding en aantallen van vogels. Kortom, hoog tijd voor een nieuwe atlas! Het veldwerk gaat vanaf half november 2012 van start. Het gaat drie winter- en drie broedseizoenen in beslag nemen.

Nieuwe opzet?

De opzet van het veldwerk is grotendeels gelijk aan die van de laatste broedvogelatlas. Een van de doelstellingen is om veranderingen in kaart te brengen, en dan moeten we er uiteraard voor zorgen dat de verzamelde gegevens vergelijkbaar zijn. Complete soortenlijsten per atlasblok, in combinatie met meer kwantitatieve gegevens van kilometerhokken en punten, vormen daarom opnieuw de basis. Het veldwerk wordt met een vergelijkbare insteek uitgebreid naar de winterperiode. Ten opzichte van voorgaande atlasprojecten willen we wel fijnschaliger verspreidingsbeelden kunnen maken, met meer aandacht voor dichtheden en aantallen in heel Nederland en voor verschillende regio's en landschapstypen. Dat betekent niet dat het veldwerk veel ingewikkelder wordt. We kunnen dit namelijk grotendeels bereiken door de telgegevens te koppelen aan digitale habitatinformatie, die veelal landdekkend beschikbaar is.

Adopteer een atlasblok...

De basis van het veldwerk vormt het onderzoek in atlasblokken (figuur 1). We vragen tellers om één of meer atlasblokken onder handen te nemen en daarvoor een volledige soortenlijst op te stellen, voor zowel het broedseizoen als de winterperiode (15 november - 15 februari). Een atlasblok dient in één van de jaren onderzocht te worden. Wel kunnen waarnemingen uit de andere onderzoeksjaren van het atlasproject worden meegenomen, net als aanvullende waarnemingen uit andere gegevensbronnen. Per atlasblok vragen we om een aantalschatting in klassen van de zeldzame en schaarse soorten. Wat we extra vragen ten opzichte van de vorige atlas, is om van schaarse en zeldzame soorten ook de exacte locatie van de waarnemingen in te tekenen. Dit is tegenwoordig al gemeengoed onder vogelaars.

De meer gestandaardiseerde component om dichtheden en veranderingen in kaart te brengen blijft het onderzoek in kilometerhokken. In elk atlasblok zijn er, volgens een vast patroon, acht aangewezen: het 'gouden grid'. Elk van deze kilometerhokken wordt minstens vier keer in een jaar doorkruist gedurende precies een uur. De bezoekerperiodes zijn 1 april - 15 mei, 16 mei - 30 juni, 15 november - 31 december en 1 januari - 15 februari. Meer dan vier bezoeken zijn overigens zeer welkom. Die kunnen zowel binnen de genoemde perioden als in de andere maanden van het jaar worden gebracht.

Bij de bezoeken aan de acht kilometerhokken worden algemene soorten alleen aangestreept, de schaarse soorten geturfd en de zeldzame soorten ingetekend op kaarten. Tijdens het bezoek wordt in het middelpunt van elk kilometerhok een 5 minuten durende punttelling uitgevoerd, waarbij alle aanwezige individuen worden geteld (vorige atlas: alleen soort aanstrepen). Nieuw ten opzichte van de vorige atlas is verder dat we tellers stimuleren om tijdens de punttelling alle waargenomen vogels op kaart in te tekenen en aansluitend nog een tweede 5 minuten te tellen. Uit praktijktesten bleek dat deze aanvulling veel waardevolle gegevens oplevert. Dit geschiedt op vrijwillige basis en zal vooral vogelaars met veel telervaring aanspreken.

...of doe op een meer vrijblijvende manier mee

Er zijn verschillende laagdrempelige instapmogelijkheden om aan het atlasproject mee te doen. Vogelaars kunnen losse waarnemingen doorgeven via Waarneming.nl of de atlas-site; vooral van (lokaal) schaarse en zeldzame soorten zijn die welkom. Een waardevolle bijdrage voor tellers die geen eigen atlasblok willen adopteren, is het uitvoeren van uurtellingen (incl. 5 min. punttelling) in kilometerhokken op willekeurige

plekken in Nederland. Zowel binnen als buiten het 'gouden grid', en in alle maanden van het jaar. Leuk om te doen als je bijvoorbeeld een dagje of weekendje elders in het land vertoeft! Dit helpt ons om de verspreidingskaarten te detaileren. Voorts is het mogelijk om alleen de punttellingen uit te voeren, op de middelpunten van kilometerhokken. Doe dit dan wel in de hierboven beschreven 2 x 5 min. variant, dus inclusief het intekenen van alle waargenomen vogels op kaart. Dit zorgt dan meteen voor de aansluiting met de telmethode van het Meetnet Agrarische Soorten, die we dan uitbreiden naar andere landschapstypen.

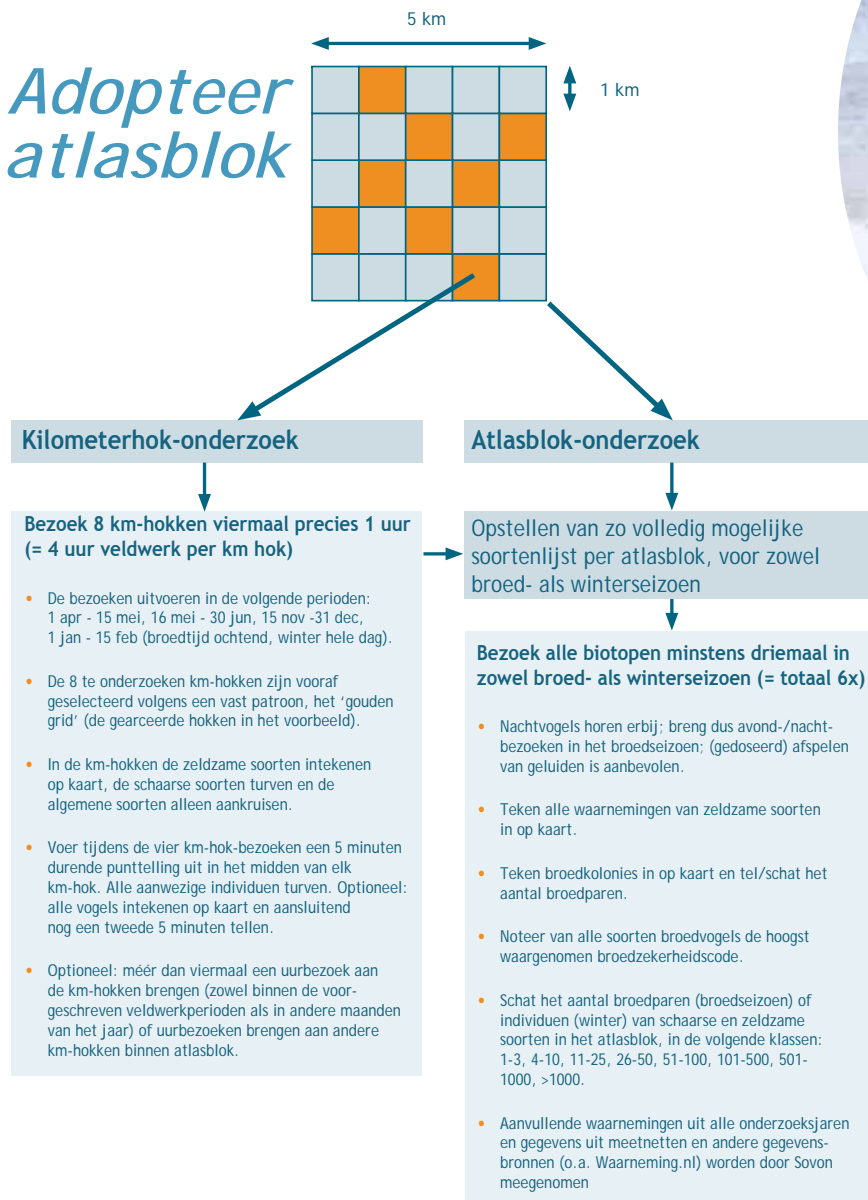
Naar een 'levende' verspreidingsatlas

Bij de verzameling van de gegevens en presentatie van de resultaten willen we gebruik maken van de mogelijkheden van de moderne tijd. Dus geen papieren formulieren, maar mobiele en online invoer van gegevens. Daarvoor worden momenteel apps en een website ontwikkeld. Ook gaan we internet gebruiken voor een gedetailleerdere en uitgebreidere presentatie van resultaten dan in een papieren atlas mogelijk is. Die willen we al tijdens de onderzoeksperiode beschikbaar maken. We hoeven dan voor het bekijken van de resultaten niet te wachten op de uiteindelijke publicatie, maar kunnen al tijdens het atlasproject de ontwikkelingen volgen op steeds geactualiseerde verspreidingskaarten. Op die manier ontstaat een 'levende' verspreidingsatlas op internet, die we ook na afloop van de atlasperiode kunnen blijven verversen met nieuwe veldgegevens. De informatie uit de lopende meetnetten, zoals BMP, MUS, PTT en Watervogels zal daarvoor met de atlasgegevens worden geïntegreerd. We hopen dat tellers hun 'reguliere' BMP-plotje of PTT-route tijdens de atlasperiode blijven doen.

Planning

Deze zomer gaan we hard aan de slag met het ontwikkelen van de web-, database en mobiele applicaties en het schrijven van de handleiding voor veldwerk. In augustus gaan we de tellers van de vorige broedvogelatlas (2002) benaderen met de vraag of ze ook deze keer weer hun atlasblok(ken) van destijds willen onderzoeken. Zij krijgen op deze manier voorrang bij het inschrijven voor een atlasblok, wat ook de vergelijkbaarheid met de vorige atlas ten goede zal komen. Vanaf begin september willen we alle waarnemers de gelegenheid bieden om een atlasblok via de website te claimen, of om anderszins hun medewerking kenbaar te maken. We gaan er van uit dat de respons net zo overweldigend zal zijn als tijdens de vorige atlas, die destijds echt een *boost* heeft gegeven aan de vogeltelactiviteiten in ons land. Hou dus de verdere aankondigingen op de website in de gaten: www.vogelatlas.nl !

Adopteer een atlasblok

Atlascoördinator bekend, atlas-DC's gezocht!

De coördinator van het atlasproject is inmiddels bekend: Jouke Altenburg, werkzaam bij Vogelbescherming Nederland, heeft de Sovon-gelederen versterkt voor deze spannende klus. Een goed voorbeeld van de zich verder ontwikkelende samenwerking tussen beide organisaties. Een van zijn eerste belangrijke acties is het werven van atlas-districtscoördinatoren. Deze vrijwilligers vormen, net als tijdens vorige atlassen en in veel meetnetten, een cruciale schakel in de aansturing van de tellers in de regio. Hun primaire taak is om tellers te zoeken en waar nodig te begeleiden, en om Sovon te ondersteunen bij de datacontrole. Heb je belangstelling om deze rol in jouw district te vervullen, laat het ons dan weten door een mail te sturen aan vogelatlas@Sovon.nl. Wij nemen dan vanaf medio juli contact met je op. Het DC-schap is een flinke klus, maar je krijgt er veel kennis en contacten voor terug: je bent de spin in het web voor het veldwerk in jouw district. Uiteraard is er een onkostenregeling.

Strengere vorst nekt veel Blauwe Reigers.
Dordrecht, 9 januari 2010. Foto: Hans Gebuis

Blauwe Reiger blijft stug achteruit vliegen, Roek stabiel in de kolonies

Wanneer deze Sovon-Nieuws verschijnt, zit het broedseizoen voor een aantal kolonievogels er alweer grotendeels op. Dankzij vlotte online invoer van tellingen krijgen we tegenwoordig al snel een beeld van de aantalsontwikkeling.

Opnieuw afname Blauwe Reiger

In de lijn der verwachting liet de Blauwe Reiger voor het vierde jaar op rij een veer. De afgelopen drie winters kenden alle een periode van strenge vorst die veel Blauwe Reigers de das omdeed. De afgelopen winter verliep tot 30 januari gunstig voor vorstgevoelige soorten zoals de Blauwe Reiger. De navolgende vorstperiode groeide echter binnen vijf dagen uit tot een landelijke koudegolf volgens het KNMI. Dat is het wanneer De Bilt een serie van minstens vijf ijsdagen vaststelt (hele etmaal onder nul), waarvan tenminste drie dagen met strenge vorst (minimum onder de -10 °C). De koudegolf van begin februari 2012 was de 33e sinds 1901 en de eerste in 15 jaar. De vorige, die eveneens 12 dagen duurde en destijds een Elfstedentocht mogelijk maakte, beleefde ons land begin 1997.

Het effect van de vorst op Blauwe Reigers tekent zich duidelijk af in figuur 1. In drie jaar nam de landelijke populatie met bijna 30% af, en het ziet er naar uit dat dit heeft doorgezet in 2012.

Het effect van de koudegolf in februari 2012 laat zich voorzichtig afmeten door de telresultaten te vergelijken van de Blauwe Reiger-kolonies die nu al gemeld zijn bij Sovon en ook in 2011 doorgegeven werden. Het gaat om 159 kolonies, ongeveer 36% van het totaal aantal bewoonde kolonies van 2011. Van 51 kolonies kwam het totaal aantal nesten hoger uit dan in 2011, bij 30 kolonies bleef het aantal gelijk en van 78 kolonies liep het aantal broedparen terug. In totaal komt het aantal getelde nesten in 2012 uit op 2786, een achteruitgang van 6% ten opzichte van een jaar eerder met 2954 nesten.

Niet overal was het malaise. Twee kleine kolonies in Noord-Brabant namen toe (Groesplaat bij Sleeuwijk van 19 naar 27 nesten en het Gat van de Ham bij Drimmelen van 4 naar 14 nesten), net als in de wijk Gravedeel in Dordrecht, waar de sinds 1998 getelde kolonie met bijna 60% toenam naar 22 paren. Er komen echter hoofdzakelijk negatieve resultaten binnen. Meest negatief tot nu toe is Noord-Holland, waar de helft van de 32 binnengekomen kolonies achteruitgang vertoonde, met in totaal een

verlies van 102 nesten. Voorbeelden zijn het Wilhelminapark van Enkhuizen (-60% naar 17 nesten), de Bijlmerweide in Amsterdam (halvering tot 17 nesten) en IJdoorn, Durgerdam (van 10 naar nul). Het verlies in Zuid-Holland (42 kolonies tot nu toe doorgegeven) lijkt beperkt te blijven tot 2%. In 2011 telden deze kolonies 896 nesten en nu, in 2012, 879.

Roek blijft op peil

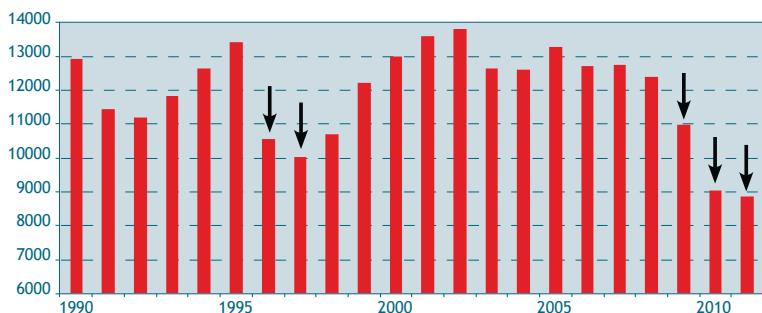
Viel het aantal Roeken in 2011 nog met bijna 8% terug, uit de voorlopige resultaten van 2012 komt een stabilisering naar voren. Van bijna 700 (!) kolonies die in 2011 geteld werden zijn ook de gegevens van 2012 al bekend. Dat levert een vrijwel gelijk aantal broedparen op (tabel 1).

Behalve van Flevoland, waar sinds 1997 geen Roeken meer broeden, kwamen uit alle provincies gegevens binnen. De verschillen waren het grootst in provincies die niet echt bekend staan om hun Roeken: Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland. Het gaat hier om relatief kleine aantallen. Van de andere provincies laat Drenthe met een steekproef van 139 kolonies het meest positieve resultaat zien (+6,5%).

Binnen de provincies bestaan uiteraard wel opmerkelijke verschillen op kolonieniveau tussen beide jaren. Bij plotselinge sterke aantalsdalingen of zelfs verdwijning is vaak sprake van verstoring. Roeken zijn echte lawaaimakers in hun kolonies. Het verjagen van de vogels leidt weliswaar vaak tot het verdwijnen van een kolonie in de dorpskern, maar ook tot het ontstaan van meerdere kleinere kolonies in het gehele dorp, waardoor de 'overlast' nog groter zou kunnen worden. En dat er steeds meer kolonies ontstaan, komt ook naar voren in het aantal bewoonde kolonies in de afgelopen 10 jaar.

In de periode 2001-05 kenden we gemiddeld zo'n 634 bewoonde kolonies van ieder gemiddeld 72,6 nesten. In de periode 2007-11 lag het aantal kolonies bijna 40% hoger, op 879 bewoonde kolonies. Het gemiddelde aantal nesten per kolonie daalde tegelijkertijd met 28% naar 52,5 nesten per kolonie.

● Joost van Bruggen

Figuur 1. Ontwikkeling landelijke broedpopulatie van de Blauwe Reiger sinds 1990. Koudere winters zijn met een pijl aangegeven.

Tabel 1. Roek, voorlopig aantal broedparen, berekend over reeds ingestuurde telgegevens van kolonies die zowel in 2012 als 2011 geteld zijn.

Provincie	2011	2012	Vershil (%)
Drenthe	5458	5812	6.5
Overijssel	4041	3935	-2.6
Utrecht	624	571	-8.5
Zuid-Holland	370	446	20.5
Zeeland	7	5	nvt
Noord-Brabant	2775	2733	-1.5
Noord-Holland	3	0	nvt
Limburg	3590	3734	4.0
Groningen	2160	2131	-1.3
Gelderland	5862	5714	-2.5
Friesland	2699	2583	-4.3
Totaal	27589	27664	0.3

Veel trekkende Beplijsters in het binnenland in april 2012

Hoewel Beplijsters ook in (de tweede helft van) maart en (de eerste helft van) mei opduiken, is april toch echt dé voorjaarsmaand voor deze fraaie lijstster. In 1989-2002 werd 86% van de (pleisterende en trekkende) Beplijsters gemeld in april, tegen 1% in maart en 13% in mei (Sovon-Nieuws 2004-1). Aan de grond zijn volwassen mannetjes gemakkelijk te herkennen, vrouwtjes (en vooral jonge vogels in het najaar) minder eenvoudig. Overvliegende vogels zijn specialistenwerk, tenminste als de witte halvemaaan onder de keel onzichtbaar is. De soort verschilt in vlucht van een Merel door o.a. lichtere vleugels, wat langere staart en een rechtlijniger vlucht. Bij minder gunstige omstandigheden (licht, afstand) kunnen ook andere lijststers voor verwarring zorgen, zoals Kramsvogels. Voor trektellers is het dus een sport om Beplijsters 'uit de lucht te halen'. In het voorjaar van 2012 werden relatief veel Beplijsters gemeld. Hieronder wordt de doortrek beschreven zoals vastgesteld op de Nederlandse trekposten. Zie voor alle details www.trektellen.nl.

Opvallende aantallen

De eerste trekwaarneming in 2012 viel opvallend vroeg, met 4 Beplijsters over Brobbelbies-Zuid bij Uden NB op 13 maart, gevolgd door een solitaire vogel over de Kamperhoek Fl op 24 maart. Tot en met 25 mei noteerden de trektellers 854 Beplijsters op een totaal van 2,2 miljoen trekvogels. De meeste trek vond plaats van 11 tot en met 19 april, met een tweede golfje op 24 april (figuur 1).

In 2007-11 werden gemiddeld 443 trekkende Beplijsters per jaar geteld (uitersten 397 en 495) en was er vaak sprake van één of enkele dagen met sterke trek (2011 op 19 en 23 april, 2010 op 19 april, 2008 17-20 april, 2007 13 april). In 2009 ontbrak een echte piek (beste dagen 7, 10 en 15-16 april). De mediane datum, waarop de helft van de vogels gepasseerd is, lag in 1995-2002 gemiddeld op 22 april (trekkers en pleisteraars, Sovon-Nieuws 2004-1) en in 1976-93 langs de Noordzeekust op 25 april (Landelijke Werkgroep Vogeltrekten, LWVT). De recente trektellingen in Nederland geven mediane data van 18 april in 2007-11 en 15 april in 2012. De hoofd-trekperiode liep in 2007-11 van 8 april tot 27 april (op 8 april is 10% van de vogels gepasseerd, op 27 april 90%). In 2012 werden deze percentages bereikt op 11 en 24 april en in 1976-93 duidelijk later, op 17 april en 3 mei.

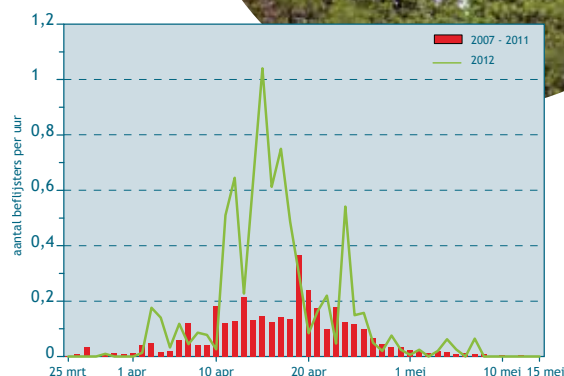
De meeste trekkende Beplijsters werden in het voorjaar van 2012 geteld in Zuidoost-Nederland: Brobbelbies-Zuid (123; gemiddeld 8 Beplijsters in 2007-11 en maximaal 13 per jaar), Loozerheide bij Weert (118; gem. 29, max. 59) en Strabrechtse Heide (68; 18 resp. 38). Enkele posten in Noord-Nederland deden daar weinig voor onder: Dwingelderveld Dr (83; 16 resp. 42) en Leeuwarderbos Fr (62; 3 in 2011).

De aantallen langs de kust vallen in dit opzicht een beetje tegen. Doordat in april

perioden met krachtige (zuid)oostenwinden ontbraken, was er weinig gestuwde trek. Dit zorgde voor relatief lage of 'normale' voorjaarstotalen op bekende telposten als Breskens ZI (23; gem. 87, max. 158), De Vulkaan bij Den Haag (17; 48 resp. 98), Kamperhoek Fl (38; 33 resp. 40) en Eemshaven Gr (48; gem. 28 in 2010-2011 en max. 45). Bij deze vergelijkingen is geen rekening gehouden met het aantal teluren in de periode dat Beplijsters trekken. De hoge aantallen in het binnenland en lage seizoenstotalen langs de kust worden echter niet (alleen) door een hoger resp. lager aantal teluren veroorzaakt. In april, zoals gezegd dé maand voor Beplijsters, werd op enkele van de genoemde binnenlandstelposten meer geteld dan gemiddeld in 2007-2011 (Brobbelbies +50%, Dwingelderveld +60%), maar op andere posten werden recordaantallen Beplijsters gezien in minder april-teluren (Loozerheide -28%, Strabrechtse Heide -32%, Leeuwarderbos -43%). Langs de kust maakten de tellers bij de Kamperhoek en Eemshaven iets meer teluren dan gemiddeld, maar in Breskens en op De Vulkaan lag het ongeveer een derde lager.

In figuur 2 is het aantal Beplijsters per uur uitgezet, berekend over de periode 25 maart - 15 mei, waarmee enigszins wordt gecorrigeerd voor een verschil in telspanning. Uit deze figuur blijkt eveneens dat Beplijsters in 2012 relatief talrijk waren op telposten in het binnenland.

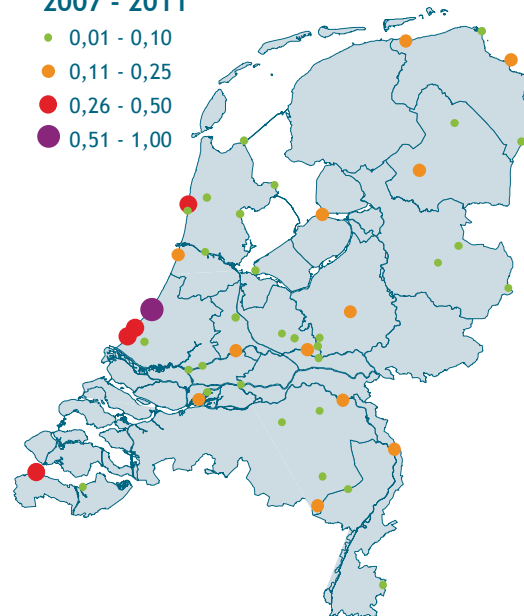
Fraaie dagtotalen in het voorjaar van 2012 werden genoteerd op de Loozerheide (50 op 15 april, 33 een dag later), Brobbelbies-Zuid (40 op 11 april), Strabrechtse Heide (36 op 15 april) en het Leersumse Veld Ut (29 op 14 april). Hiermee neemt de Loozerheide de zevende plaats in tussen de landelijke voorjaars-dagrecords voorzover op Trektellen.nl ingevoerd. De overige records in de top-tien zijn alle bezet door De Vulkaan (max. 467

Figuur 1. Beplijster. Doortrekpatroon in 2007-11 en 2012 (aantal vogels per uur, 25 maart - 15 mei; www.trektellen.nl).

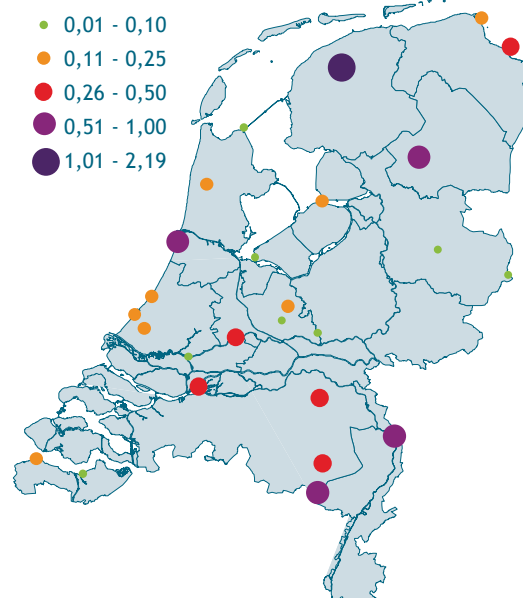
2007 - 2011

- 0,01 - 0,10
- 0,11 - 0,25
- 0,26 - 0,50
- 0,51 - 1,00

2012

- 0,01 - 0,10
- 0,11 - 0,25
- 0,26 - 0,50
- 0,51 - 1,00
- 1,01 - 2,19

Beflijsters waren opvallend algemeen in april 2012.
Millingerwaard (GE), 15 april 2012.
Foto: Menno Hornman

op 23 april 1989!; een dag met OZO-wind 2Bft) en Breskens (max. 93 op 22 april 1998, bij O- tot ZO-wind 3-4 Bft).

Invloed weersomstandigheden?

April 2012 was vrij koud, somber en nat. Daarmee stond deze maand in schril contrast met dezelfde maand in 2011 (uitzonderlijk zacht, zeer droog en zeer zonnig, www.knmi.nl).

Vrijwel de gehele maand april werd het weer bepaald door lagedrukgebieden. Het weerbeeld was wisselvallig met op veel dagen enige regen. Op de dagen met de hoge aantallen Beflijsters (11-19 april en 24 april; figuur 1) lag de temperatuur iets onder normaal, viel er lichte neerslag maar scheen de zon ook 4-5 uur per dag. De wind zat deze dagen in het zuidwesten tot westen (11-13 april, 24 april), het noordwesten tot noorden (14-16 april) en het zuiden (17-19 april). Er was dus geen stuwing ten gevolge van (zuid)oostenwind. Juist stuwing zorgde in het verleden voor de grootste aantallen Beflijsters, althans langs de kust. In zulke jaren werd bijna tweederde van alle Beflijsters langs de kust gezien, een aandeel dat voorjaar 2012 een stuk lager lag (11% van de vogels trok in het voorjaar van 2012 over een telpost langs de kust).

Het is niet duidelijk waarom er in april in het diepe binnenland zo veel trekkende Beflijsters gezien werden. De weersomstandigheden waren niet heel ongewoon voor de maand. Wellicht speelt er mee dat er tegenwoordig ook bij – op het oog – minder goed weer op sommige plekken fanatiek geteld wordt. Bij zonnig weer, zoals in april 2011, vliegen de Beflijsters waarschijnlijk onzichtbaar hoog over de telposten tenzij ze vanwege stuwing (oostenwind) grote wateroppervlakten bereiken (Noordzee, IJsselmeer, Waddenzee). In ieder geval tonen de Beflijsters aan dat trekten ook onder minder mooie weersomstandigheden lonend kan zijn, zelfs in het diepe binnenland!

● Arjan Boele, Gerard Troost & Fred Hustings

Figuur 2. Beflijster. Uurgemiddelden in de periode 25 maart - 15 mei in 2007-11 en 2012 op trekposten waar minimaal 50 teluren resp. minimaal 20 teluren geteld is (www.trektellen.nl).

Kom ook naar de Dutch Bird Fair op 25 en 26 augustus

Deze zomer vindt er een groots natuurevenement plaats in de Oostvaardersplassen bij Lelystad, de Dutch Bird Fair. Vogel- en natuurliefhebbers van jong tot oud kunnen op 25 & 26 augustus hun hart ophalen aan workshops, excursies, lezingen en een uitgebreide markt. Sovon is medeorganisator en verzorgt het lezingenprogramma. Uiteraard zijn we ook met een uitgebreide stand aanwezig.

Wat is er allemaal te doen?

De Dutch Bird Fair is er niet alleen voor vogelaars, maar voor alle natuurliefhebbers. En niet te vergeten de vele amateur- en professionele fotografen die ons land rijk is. Want natuur en fotografie gaan hand in hand; dit zal op de Dutch Bird Fair blijken!

Op het terrein van Staatsbosbeheer geven op beide dagen veel natuurorganisaties acte de présence. Van vogelwerkgroepen tot reisorganisaties en van natuurfotografen tot natuurboekhandels, ze zijn allemaal aanwezig.

Lezingen

Naast een uitgebreide markt met vele tientallen kramen vindt er in verschillende zalen een keur aan voordrachten plaats. Bekende personen als Nico de Haan en Ruben Smit ontbreken uiteraard niet, maar er zijn ook lezingen over bijvoorbeeld Knobbelzwaan, Purperreiger, Oehoe, Steenuil, mooie reis-

bestemmingen en waarom vogels tellen zo leuk én nuttig is.

Fotografiewerkshops

Op beide dagen worden allerlei fotografie-workshops gehouden. Na een korte theoretische instructie gaan de deelnemers het veld in om praktisch bezig te zijn onder begeleiding van een deskundige fotograaf.

Excursies

Op beide dagen vinden excursies plaats, deels onder begeleiding. Bij de verschillende vogelhutten staan experts klaar om te vertellen over het gebied en leuke soorten aan te wijzen.

Kinderen

Kinderen zijn van harte welkom. Ze kunnen via speciale activiteiten kennis maken met de natuur. De toegang is voor kinderen tot 12 jaar gratis!

Organisatie

De Dutch Bird Fair wordt georganiseerd door CameraNU.nl in nauwe samenwerking met Staatsbosbeheer, Vogelbescherming Nederland, City Marketing Lelystad, organisatiebureau Fogol, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Swarovski Optiek en Zeiss.

Kijk op www.dutchbirdfair.nl voor de meest actuele informatie en/of om tickets te bestellen.

Goede doelen

Een gedeelte van de ticketopbrengst van Dutch Bird Fair gaat naar goede doelen. Bezoekers kiezen zelf welk project ze ondersteunen. In 2012 gaat het om de volgende projecten:

Steenuil-veilige drinkbak

De overleving van Steenuilen is de afgelopen twintig jaar sterk gedaald. Circa 10% van de jaarlijks dood gevonden Steenuilen is verdrongen, vaak in drinkbakken voor vee. Het betreft vaak jonge vogels. STONE steenuilenoverleg Nederland heeft na uitgebreid onderzoek een drinkbak ontwikkeld die veilig is voor Steenuilen. De Steenuil-veilige drinkbak zal uitgebreid getest worden op tevredenheid en functionaliteit bij de eindgebruikers, én natuurlijk de effectiviteit voor jonge Steenuilen. Bij aangetoond succes zal de drinkbak in 2013 grootschalig worden uitgezet onder bewoners van het landelijk gebied, zoals veehouders, paardenhouders en hobbydierenhouders.

Nieuwe atlas van de Nederlandse vogels

Najaar 2012 gaat de nieuwe Atlas van start (lees ook het artikel elders in dit blad). Vrijwillige vogeltellers inventariseren dan letterlijk heel Nederland. De schat aan gegevens die dat oplevert, documenteert de huidige vogelrijkdom op gedetailleerde wijze en vormt een belangrijk ijkpunt voor toekomstig natuurbeheer en -beleid. De organisatie van het project en de analyse van de gegevens kosten veel geld. Maar bovenal wil Sovon de informatie voor iedereen beschikbaar stellen via een boek, de nieuwe Atlas, en een steeds geactualiseerde website. Sovon vraagt bezoekers van de Dutch Bird Fair daarom steun voor dit project.

Nu alweer voor het tiende jaar zijn Nelly van Brederode (Indonesië, 1953) en Hans Roersma (Petten, 1955) namens Staatsbosbeheer de vogelwachters op Rottumerplaat. Ze houden ongenode gasten van het eiland, registreren al te laag vliegende helikopters en vliegtuigjes die verstoring veroorzaken, en monitoren onder andere de broedvogels, en wadvogels. Op verzoek van Sovon onderzoeken ze daarnaast de broedbiologie van de Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen

I N

Aan het erf gekluisterd in het paradijs

Zó moet Tantalus zich dus hebben gevoeld. De spreekwoordelijke kwelling van de koning uit de Griekse mythologie - dorstig staand in onbereikbaar water en hongerig onder steeds wegwaaiende fruittakken - ervaar je een klein beetje als je in het broedseizoen op Rottumerplaat bent. Je wilt er op uit trekken, de duizenden Rosse grutto's, Zilverplevier en Bonte Strandlopers op de hoogwater vluchtplaatsen bekijken. Je wilt de Lepelaars van dichtbij zien. En als je Sovon-medewerker Peter de Boer bent, gewend om roofvogelnesten te inspecteren, dan zou je het liefst meteen naar die paar Abelen aan de westpunt van het eilandje gaan om dat ene nest van die Rottumer Buizerd te onderzoeken. Maar het mag niet van de vogelwachters. En met een goede reden.

Zodra je de stoep van de drie geschakelde huisjes aan de oostpunt van Rottumerplaat afstapt wordt je omringd door alarmerende Scholeksters, Dwergsterns, Visdieven en Noordse Sterns. "Ook die Bontbekpleviertjes zijn zich nu net aan het vestigen", zegt Nelly van Brederode, "dus als we niet per se weg moeten, blijven we zo dicht mogelijk bij het huis." Gelukkig staat een meer dan acceptabel alternatief onder handbereik. De karakteristieke groene uitkijktoren van 'Plaat' - 'Oog' herken je aan het gietijzeren baken - geeft een geweldig uitzicht op nagenoeg iedere uithoek van het eiland.

Vanaf de toren heb je onder andere een goed zicht op de vele crèches van Eidereenden, die onder begeleiding van diverse vrouwtjes en soms een enkel mannetje de Waddenzee op trekken. Een crèche van een stuk of vijftien pullen die vlak voor de toren de zee op trekt, wordt op de huid gezeten door een Zilvermeeuw. De eendagskuikens vormen een potentieel makkelijke hap voor de meeuw. Maar een woerd blijft fanatiek tussen de pullen en de meeuw zwemmen. De Zilvermeeuw komt er niet aan te pas. Van Brederode noteert het aantal pullen en vrouwtjes in het logboek dat in de toren ligt.

"Die Eidereenden zijn een verhaal apart", vertelt haar partner en collega-vogelwachter Hans Roersma. "Gedurende ons hele verblijf tellen we mannen, vrouwen en jongen. Op een gegeven moment ben je een hoop vrouwtjes 'kwijt'. Daarvan moet je dan aannemen dat die zitten te broeden. We moeten het met die afgeleide informatie doen, want we gaan niet actief naar nesten zoeken. Ondanks de behoorlijke predatiedruk van meeuwen, is het broedsucces van de Eiders voldoende om een stabiele populatie op Rottumerplaat te handhaven. Eén vijfde van de Nederlandse broedvogels ziet hier."

Rille Eiders

De kwetsbare broedende Eiders zijn dan ook een belangrijke reden om nóg terughoudender te zijn met wandeltochten over het eiland. Als we met een groepje onderzoekers en hulpkrachten op weg zijn naar de Zilvermeeuwenkolonie, om 'enclosures' te gaan zetten, is Van Brederode nèt te laat met waarschuwen voor een gemarkeerd nest aan de rand van het paadje. "STOP!" roept ze nog naar de voorste van de groep. Maar het vrouwtje Eider vliegt al op. We dekken de eieren af met wat helmgras en lopen snel door. "Eén of twee keer zo'n verstoring is geen punt", weet Van Brederode. "Maar als het te vaak gebeurt, dan eindigen de eieren zonder pardon in de maag van een meeuw."

Sovon-er Peter de Boer, die een paar dagen op het eiland is om te helpen bij het meeuwen-onderzoek, is oprecht verbaasd over de 'rille' Eiders van Rottum. "In mijn onderzoeks-

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buijter maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. Bijgaande foto's zijn ook van zijn hand.

gebied op Vlieland kunnen we de vrouwtjes bijna met de blote hand van het nest halen. Waarom zijn ze hier zo schrikkerig?" We filosoferen er lustig op los, maar komen niet tot een logische verklaring.

Aangekomen in de meeuwenkolonie wacht het edele handwerk. Met lange bamboestokken en rollen van vele meters kippengaas gaan we hekjes bouwen om clusters van meeuwenesten. "Zorg dat je de zichtbare aanvoer-routes naar het nest meeneemt", instrueert De Boer. "Dat zijn die looppaadjes waar de meeuwen overduidelijk iedere keer overheen lopen. En denk ook aan het meenemen van wat grote plukken helm binnen de omheining. Die moeten de jongen als dekking kunnen gebruiken als het erg zonnig zou worden."

Binnen drie kwartier zijn een stuk of twintig meeuwenesten omgeven door gaas. De jongen zullen de enclosures niet kunnen verlaten voor ze vliegvlug zijn, wat Van Brederode en Roersma de kans geeft om ze op gezette tijden te meten en te wegen. Aan de hand van de braakballen bij de nesten kunnen ze bovendien de voedsel-ecologie in de gaten houden. Terwijl de hulptroepen de bamboesplinters in hun handen werken bij het zetten van de hekjes, instrueert De Boer het nichtje van Roersma hoe ze braakballen moet verzamelen bij de nesten. De leerlinge van vijf-havo heeft de voedsel-ecologie van Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw tot haar profielwerkstuk 'Natuur en Gezondheid' gekozen. Niet gek natuurlijk, als je oom zo'n geweldige voorjaarsbaan heeft.

Stakende kotters

Bij de nesten van de Zilvermeeuwen vinden we vooral braakballen met schelpen. De eenjarige kokkeltjes zijn in één stuk naar binnen en weer naar buiten gegaan. De grotere schelpen zijn als gruis in de braakbal terecht gekomen. "Zilvermeeuwen zijn een stukje logger dan de Kleine Mantels", vertelt De Boer. "Die moeten het tegenwoordig vooral hebben van schelpen. Kleine mantels zijn veel wendbaarder en hangen vaker achter de viskotters. Bij die nesten vindt je dus veel kleinere braakballen, met vooral werveltjes en gehoorbeentjes van vissen." Roersma beaamt: "Vorig jaar hebben de garnalenkotters een tijdje gestaakt, dus dat heeft het broedsucces van de Kleine mantels mogelijk beïnvloed. Ons eerste onderzoeksjaar is mogelijk dan ook niet representatief."

"We hebben hier nog wel een paar opportunistische Zilver-

meeuwen in de kolonie, die waarschijnlijk op het Duitse buureiland Borkum de afvalbakken afstruinen. Je hebt er die vooral verpakkingen van leverworst in hun braakballen hebben, en andere die juist weer op spareribs lijken te specialiseren."

Het meeuwenonderzoek op Rottum loopt sinds 2011 en is het resultaat van veel overleg en onderhandeling met de beheerders van Staatsbosbeheer. Roersma: "Sinds de beheerders van Rijkswaterstaat begin jaren negentig definitief hun handen van Rottum hebben afgetrokken is de natuur hier heer en meester. Plaat en Oog zijn niet meer van wezenlijk belang voor de kustverdediging van Groningen en Friesland. Er wordt geen helm meer geplant en er worden geen stenen matten onderaan de stuifdijk gelegd om het eiland tegen de elementen te beschermen. Als er stukken van het eiland in zee verdwijnen, dan is dat zo. De overheid wil de natuur dan ook zo veel mogelijk haar eigen gang laten gaan. Dat geldt ook voor eventuele ingrepen ten behoeve van onderzoek. Maar voor het meeuwenwerk zijn we een uitzondering overeengekomen die ook past in het trilaterale Waddenverdrag tussen Nederland, Duitsland en Denemarken. De drie landen hebben afgesproken om de reproductie in deze beschermde gebieden te volgen."

Roersma is enthousiast over dit deel van het werk. "Het is natuurlijk een uitgelezen kans. Rottumerplaat is beschermd gebied van de hoogste categorie. Dan is het machtig interessant om te zien wat de consequenties zijn voor bijvoorbeeld het broedsucces van deze meeuwen. We vergelijken de resultaten van dit werk met het onderzoek van Kees Camphuysen, die de meeuwenkolonie op Texel onderzoekt."

Helikopter

Van oudsher de belangrijkste reden om vogelwachters op eilandjes als Rottum, Griend of Engelsmanplaat te zetten is het voorkómen van verstoring. Roersma: "Een enkele keer houden we clandestiene wadlopers of kanoërs tegen. En vorig jaar stonden er hier ineens twee tieners voor de deur toen we zaten te eten. Die waren met hun ouders aan het zeilen en waren voor het eiland drooggevallen. 'Gaan jullie maar eens bij die mensen kijken' had hun vader gezegd, en op ons huis geweest. Maar de meest serieuze verstoringen komen toch uit de lucht. Vliegtuigjes die te laag overvliegen, of nieuwsgierige helikopterpiloten die een paar rondjes extra maken. Dan gaat de hele boel de lucht in. De grote waarde van dit gebied is de rust, dus het zou goed zijn om bijvoorbeeld ook op de luchtmachtbases in de omgeving nog eens een lezing te geven over het belang van dit gebied als broedplaats, rustplek en tankstation voor vogels."

De meest bijzondere vogel die we deze dagen op Rottum zien heeft Roersma in de werkschuur liggen. Tussen de wervels en een

Nationale Tuinvogeltelling 2012

prachtige schedel van een bruinvis, en nog zo wat resten van dieren die op het strand zijn gevonden, ligt het goeddeels vergane maar nog prima herkenbare lijk van een Griel. En het mooiste is: de vogel heeft nog kleurringen ook! "We hebben al contact gezocht met de leider van een project in Engeland, waar Grielen worden gekleurringd. Ik hoop binnenkort de levensgeschiedenis van deze vogel opgestuurd te krijgen."

Je kan je slechtere plekken indenken om je leven te eindigen dan de duinen van Rottumerplaat.

● Rob Buitier

*Een prima herkenbaar lijk van een Griel.
En het mooiste is: de vogel heeft nog
Engelse kleurringen ook!*

De Nationale Tuinvogeltelling van 21 en 22 januari (vlak vóór de korte, maar strenge winterperiode) werd voor de 9e keer georganiseerd door Vogelbescherming Nederland, in samenwerking met Sovon dat de analyse van de gegevens voor haar rekening nam. Het werd een succesvolle telling, ondanks het matige weer, met meer dan 40.000 deelnemers en ruim 28.000 tellingen.

De Top 10 van hoogste aantallen is al jarenlang (nagenoeg) stabiel, maar er zijn altijd soorten die stuivertje wisselen (tabel 1). Dit jaar is de Spreeuw van plaats 6 (in 2010) naar 10 gekukeld. De Kauw steeg van 7 naar 5.

Tabel 1. Top 10 van talrijkste soorten.

1. Huismus	129.485
2. Koolmees	73.414
3. Merel	53.679
4. Pimpelmees	47.408
5. Kauw	45.698
6. Vink	37.087
7. Turkse Tortel	34.291
8. Houtduif	25.747
9. Ekster	24.734
10. Spreeuw	23.442

Tabel 2. Top 10 van meest verspreide soorten.

1. Merel	21.763
2. Koolmees	21.046
3. Roodborst	16.486
4. Pimpelmees	16.119
5. Huismus	13.636
6. Turkse Tortel	13.041
7. Ekster	12.072
8. Vink	11.866
9. Houtduif	10.316
10. Heggenmus	9456

De Merel is wederom de soort die in de meeste tuinen gezien is (tabel 2). In 21.763 tuinen werd tenminste één Merel waargenomen. In totaal werden 86 verschillende vogelsoorten waargenomen: dat zijn er vier meer dan in 2010 (en 2009).

Over de deelnemers...

In totaal werden 28.232 tellingen doorgegeven (in 2011 28.374, in 2010 36.909), met iets meer vrouwen dan mannen (50,2% vrouwen, 49,8 mannen) onder de deelnemers. In postcodegebied 6721 (Bennekom) werden de meeste tellingen uitgevoerd, namelijk 78, gevolgd door postcodegebied 5283 (Dronten) met 66 tellingen. Gemeente Bennekom was ook een jaar eerder koploper. Trouwe tellers daar dus!

Over de vogels...

Dit jaar werden er (na correctie voor dubbelstellingen en onwaarschijnlijke waarnemingen) ruim 630.000 vogels geteld, verdeeld over 86 soorten. Ervaren waarnemers zien over het algemeen meer soorten en hogere aantallen dan minder ervaren waarnemers.

Zo zien waarnemers die vaker hebben meegedaan net iets meer soorten en vogels dan nieuwkomers. Het grootste verschil zit tussen 'onervaren' waarnemers en mensen die al meedoen met telprojecten van Sovon: die zien gemiddeld drie soorten en bijna tien vogels meer dan de 'onervaren' waarnemers.

De tot begin februari zachte winter nodigde enkele soorten uit om te blijven hangen. De Tjiftjaf was met 45 ex. weer terug na een jaar afwezigheid. Van de Zwartkop verschenen er 165 op de lijst. Van de Pestvogel ontbrak echter ieder spoor, terwijl er een jaar eerder 144 werden geturfd. Gemiddeld werden tijdens een telling ongeveer 24 vogels waargenomen, verdeeld over gemiddeld 7,5 soorten. In 2011 ging het om iets hogere aantallen (bijna 28 vogels) en meer soorten (8,6). De zachte winter en de telomstandigheden (veel wind en regen) van dit jaar hadden ongetwijfeld invloed op aantallen en soorten. Voeren helpt, dat is bekend. Voeren levert gemiddeld bijna twee soorten meer op dan wanneer er niet gevoerd wordt.

Kijk voor het volledige verslag op www.tuinvogeltelling.nl of de Sovon-site.

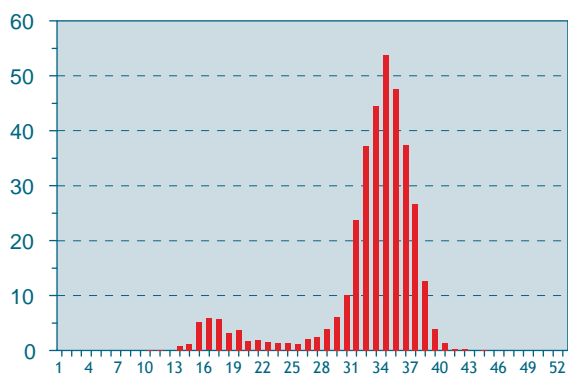
● Harvey van Diek

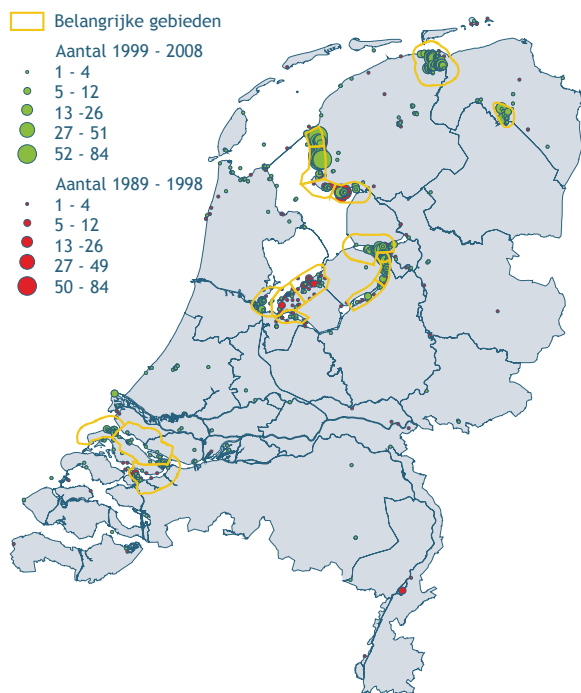
Reuzenster op steeds meer plaatsen gezien. Meers (Li), 30 april 2012. Foto: Ran Schols.

Reuzensterns op slaapplaatsen: het liefst tot de knietjes in het water

Om Reuzensterns te zien moet je eind augustus naar de Friese IJsselmeerkust; althans, zo gold dat heel lang. Tegenwoordig wordt deze stoere stern in veel meer gebieden gezien, om bij te tanken van de lange trip tussen de kusten van de Oostzee en West-Afrika. Het Lauwersmeergebied is tegenwoordig een belangrijke pleisterplaats, maar ook in de IJsseldelta, de Veluwerandmeren, het IJmeer en de Kwade Hoek worden jaarlijks meerdere Reuzensterns gezien. 's Avonds concentreren ze zich op een handvol slaapplaatsen. Ze zijn nogal kieskeurig in hun keuze voor de slaapplek: het liefst een onbegroeide zandplaat, met daarop een dun laagje water. Daar voelen ze zich veilig zonder risico voor een natte buik. Neemt de Reuzenstern toe als pleisteraar, of is het aantal pleisterplaatsen toegenomen? Om daarachter te komen zit er maar één ding op: gelijktijdig alle slaapplaatsen tellen. Dat is precies wat Sovon sinds 2007 organiseert.

Figuur 1. Het gemiddeld aantal Reuzensterns per week in de jaren 1989-2008 (gemiddelde van de gesommeerde weekmaxima per gebied, week 34 = 20-26 augustus). Data van Sovon-BSP en Waarneming.nl.

Figuur 2. Verspreiding van pleisterende Reuzensterns in het najaar in de recente 10 jaar (groen) en de 10 jaar daarvoor (rood). De belangrijkste gebieden zijn geel omlijnd.

Voorkomen in Nederland

Reuzensterns worden van begin maart tot eind oktober in Nederland gezien. De aantallen in het najaar liggen vele malen hoger dan in het voorjaar, en het maximum valt in de tweede helft van augustus (figuur 1). In grofweg zes regio's pleisteren in het najaar regelmatig Reuzensterns (figuur 2). De belangrijkste gebieden zijn de Friese IJsselmeerkust, het Lauwersmeergebied en de IJsselmonding (Ketelmeer/Vossemeer). Voor deze gebieden zijn ook Natura-2000 doelen voor de Reuzenstern opgesteld, zowel voor de foerageer- als slaapplaatsfunctie. Recent duiken pleisterende Reuzensterns ook met regelmaat op in de Veluwerandmeren, Zuidlaardermeer, IJmeer en Kwade Hoek/Haringvliet/Philipsdam. Voorheen goede gebieden als de Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen hebben aan belang ingeboet.

Tellen op slaapplaatsen

Het aantal Reuzensterns per gebied bepalen, gaat het best via slaapplaatstellingen. Door alle slaapplaatsen gelijktijdig te tellen, kunnen we de landelijke aantallen vaststellen. Dat gelijktijdig tellen is noodzaak. De ene nacht kunnen de vogels zomaar op een andere slaapplaats zitten dan de nacht ervoor of erna. Om die reden worden elk jaar vanaf half augustus drie opeenvolgende vrijdagavonden geprikt om de slaapplaatsen te tellen. Tot nu toe bevestigen de drie belangrijkste gebieden hun speciale Natura 2000-status: met name de Friese IJsselmeerkust en het Lauwersmeergebied zijn regelmatig goed voor zo'n 30-50 vogels. In de IJsselmonding blijven de aantallen recent wat achter, al vertoeven er overdag nog vaak grote groepen. Tot nu toe kwam het simultaan getelde maximum nog nooit boven de 100 vogels uit (tabel 1).

Tellingen in 2011

De vrij constante aantallen over de afgelopen vijf jaar doen vermoeden dat de teljaren

bijna inwisselbaar zijn. Niets is minder waar. Door wisselende waterstanden ziet elk jaar er anders uit, en zelfs binnen een seizoen zijn de verschillen soms groot. Het meest recente seizoen van 2011 is hiervan een mooi voorbeeld. Tijdens de drie simultaantellingen op 19 augustus, 26 augustus en 2 september zijn resp. 78, 82 en 79 vogels geteld (tabel 2). Het verschil bedraagt slechts 4 vogels in drie weken tijd, maar als we per gebied kijken is de variatie veel groter. In verschillende gebieden zijn soms groepen van meer dan 30 vogels geteld, maar op andere momenten helemaal niets.

Lauwersmeergebied en Friese IJsselmeerkust

Het Lauwersmeergebied en de Friese IJsselmeerkust staan vrijwel elke telling garant voor flinke aantallen. Zo'n 30-40 vogels op één slaapplaats is daar geen uitzondering (maximum in 2011: 37 ex. op 2 september in de Workumerwaard). De uiteindelijke slaaplocatie hangt af van de waterstand, die weer samenhangt met de heersende windrichting. Zo stuwt een matige westenwind het water in het IJsselmeer aan de Friese kant enkele decimeters omhoog. Hierdoor lopen sommige zandplaten zo ver onder dat Reuzensterns er niet meer kunnen staan. Om die reden wisselen Workumerwaard en Gaastwad elkaar af als favoriete plek. In het Lauwersmeergebied is hetzelfde het geval. Achter de Zwartens is de hoofdslaapplaats, maar als de waterstand daar niet optimaal is vliegen de vogels (vaak pas in de schemer!) alsnog naar de Friese waddenkust bij Paesens. Deze plek lijkt steeds belangrijker te worden voor slapende Reuzensterns.

IJsselmonding

Opvallend genoeg ontbraken in 2011 slaapplaatsen in het Ketelmeer en Vossemeer. In 2007 en 2008 sliepen hier nog flinke groepen, maar kennelijk is het in korte tijd

Slaapplaats Reuzensterns,
Workumerwaard 13 september 2006.
Foto: Trinus Haitjema.

onaantrekkelijk geworden om er te overnachten. Dit heeft ongetwijfeld te maken met het begroeid raken van de eilanden in het Ketelmeer. Overdag worden er nog wel regelmatig groepen Reuzensterns gezien. Het vermoeden dat deze vogels overnachten aan de Friese IJsselmeerkust wordt gevoed door waarnemingen op de trekpost Ketelbrug/Kamperhoek. Hier passeren zowel 's ochtends als 's avonds Reuzensterns. Bedenk daarbij dat de afstand vanaf het Ketelmeer tot de dichtstbijzijnde slaapplaats Steile Bank zo'n 30 km bedraagt. Wellicht overnachten sommige vogels die overdag in de IJsselmonding vertoeven op de slaapplaatsen in de Veluwerandmeren.

Overig Nederland

De aantallen elders liggen duidelijk op een lager niveau: op het IJmeer (Kinseldam) en de Kwade Hoek gaat het om een handvol vogels. Het is wel belangrijk dat deze slaapplaatsen steeds geteld worden, want ze zijn vrijwel jaarlijks bezet en alle overige gebieden tezamen leveren gemiddeld 10% van het totaal. Opvallend genoeg lijkt het westelijke IJsselmeergebied gemeden te worden. Heel af en toe wordt er op de Kreupel één vogel gezien. In het Zuidlaardermeer, Jan Durkspolder en Zwarte Meer sliepen in 2011 geen Reuzensterns vanwege ongunstige waterstanden. Op de vraag waar de vogels slapen die overdag in het Zuidlaardermeergebied verblijven, moeten we het antwoord schuldig blijven.

Voorlopige balans

Als we de maxima per gebied uit 2011 optellen, komen we uit op 156 vogels. Een onbruikbaar getal, want het is veel meer dan het gelijktijdig getelde maximum (82). Ook in eerdere jaren was dit steeds het geval: 120-150 vogels als de maxima per gebied opgeteld worden, maar simultaan

geen enkele keer boven de 100. En we hebben er al meer dan 15 van zulke simultaan-tellingen op zitten. De meest voor de hand liggende interpretatie is dat er voor een aantal weken een groep van 80-100 vogels in Nederland pleistert die regelmatig van locatie wisselt. Het zou natuurlijk prachtig zijn als dit ooit met een of meer gezenderde vogels kon worden gestaafd. De 80-100 Reuzensterns vormen overigens wel een onmiskenbare toename ten opzichte van 10-20 jaar geleden. Uit een reconstructie van dagwaarnemingen en slaapplaatsstellingen komen we uit op maximaal 20-40 Reuzensterns in de jaren negentig. De toename is begonnen rond 2001.

Tellers bedankt

Een woord van dank voor de tellers is op zijn plaats. Een inmiddels vaste club vogelaars trekt er elke nazomer, drie vrijdagavonden op rij, op uit om de slaapplaatsen van Reuzensterns te tellen. In de IJsselmonding wordt er zelfs een boot voor ingezet! Als de weersomstandigheden gunstig zijn, is het een van de meest relaxte manieren om vogels te tellen: op een nazomeravond bij zonsondergang een beetje Reuzensterns zitten turven! Maar dat is uiteraard niet op alle avonden het geval...

Belangstellenden kunnen zich altijd melden bij ondergetekende, want soms zijn de vaste tellers verhinderd. Dit geldt ook voor diegenen die een slaapplaats vermoeden in een hier niet genoemd gebied. En als we toch bezig zijn: als er mensen zijn die eens willen uitzoeken waar de Reuzensterns slapen die overdag in de IJsselmonding worden gezien, laat het ons weten!

● *Olaf Klaassen*

Tabel 1. Landelijke aantallen van Reuzenstern, zoals vastgesteld tijdens simultane slaapplaatsstellingen in het najaar van 2007-2011.

jaar	aantal
2007	77
2008	85
2009	95
2010	93
2011	82

Tabel 2. Aantallen Reuzensterns op slaapplaatsen tijdens 3 landelijke simultaan-tellingen in de nazomer van 2011. Oranje gemarkeerd zijn de maxima per gebied.

gebied	19-aug	26-aug	2-sep
Achter de Zwartens	20	0	0
Jaap Deensgat	3	-	0
Paessens buitendijks	12	28	26
totaal Lauwersmeer	35	28	26
Makkumer Zuidwaard	8	0	0
Gaastwad	5	32	2
Workumerwaard It Soal	5	0	37
Bocht van Molkwerum	0	2	0
Steile Bank	15	14	12
Lemsterhoek *	-	-	-
totaal Friese IJsselmeerkust	33	48	51
Ketelmeer	0	0	0
Vossemeer	0	0	0
Drontermeer, Gelderse sluis	1	0	0
Doornspijk/Polsmaten e.o.	3	2	0
Zwarte Meer Vogeleiland	0	0	-
Zwarte Meer West	0	0	0
totaal IJsselmonding/ Veluwerandmeren	4	2	0
Zuidlaardermeer	0	0	0
Jan Durkspolder *	0	-	-
Kreupel	0	1	1
Kinseldam	4	1	1
Kwade Hoek	2	2	0
totaal overig NL	6	4	2
totaal Nederland	78	82	79

* wordt alleen geteld als de waterstand het gebied geschikt maakt

Reuzenstern,
IJsselmonding
9 september 2008.
Foto: Cor Fikkert

Ornitho.de - nieuw invoerportaal vogel- waarnemingen in Duitsland

Sinds een aantal maanden heeft de Duitse zusterorganisatie van Sovon, het Dachverband Deutscher Avifaunisten (DDA), het nieuwe invoerportaal ornitho.de in de lucht. Ornitho heeft in eerste instantie tot doel een platform te bieden voor losse waarnemingen van meer of minder bijzondere soorten. De bruikbaarheid van deze waarnemingen wordt vergroot doordat bijv. bij broedvogels standaard informatie over broedcodes wordt verzameld. Systematische waarnemingen kunnen in de vorm van daglijsten worden ingevoerd. Later zal ook de online invoer van de Duitse monitoring-projecten (watervogeltellingen, broedvogelmonitoring) mogelijk zijn.

Omdat een Duitsland-breed gedragen invoerportaal tot dusverre ontbrak, heeft Ornitho sinds de start eind oktober een grote vlucht doorgemaakt. Er zijn inmiddels meer dan 5000 waarnemers actief, die dagelijks tot 15.000 waarnemingen invoeren (totaal 1,5 miljoen waarnemingen sinds de start in oktober 2011). Waarnemingen worden gevalideerd door een groep van 300 regiocoördinatoren (meestal uit de plaatselijke vogelwerkgroep) die actief zijn op de schaal van een Landkreis (een soort grote gemeente).

Op de startpagina worden van een aantal soorten voorbeeldkaartjes getoond van de landelijke verspreiding. In een Nederlandse context zijn de kaartjes van bijv. Grote Zilverreiger (Silberreiherr), Nijlgans (Nilgans) en Middelste Bonte Specht (Mittelspecht) interessant. De organisatie van ornitho.de is opgezet naar het voorbeeld van ornitho.ch dat door de Vogelwarte Sempach in Zwitserland wordt gecoördineerd. Inmiddels is de 'ornitho-familie' actief in Zwitserland, Duitsland, Luxemburg, Italië, Catalonië (Spanje) en grote delen van Frankrijk. Het invoeren van waarnemingen is toegankelijk gemaakt in het Duits, Engels en Frans. Vooral voor Nederlandse vogelaars in de grensstreek loont het hun Duitse waarnemingen op ornitho.de in te voeren, omdat bij gebruik van de login en het regelmatig melden van waarnemingen ook alle informatie over elders ingevoerde waarnemingen is in te zien (zowel lokaal als elders in Duitsland). Zonder login kunnen simpele overzichten van waarnemingen worden gegenereerd (menu "Beobachtungen", laatste 2 of 7 dagen), bijvoorbeeld specifiek voor zeldzame soorten.

Voor meer informatie zie www.ornitho.de of www.dda-web.de.

Home van www.ornitho.de met daarop de verpreiding van de "vogel van de dag", in dit geval Withalsvliegenvanger.

Oproep Vrijwilliger van het jaar 2012

Wie wordt de opvolger van Fred van Vemden, Jan Kramer, Harry van Vugt en Henk Castelijns?

Voor de vijfde keer op rij gaat Sovon op zoek naar bijzondere vrijwilligers die in aanmerking komen voor de titel 'Vrijwilliger van het Jaar 2011'. Kandidaten voor de titel zijn mannen of vrouwen die zich op een opmerkelijke en belangeloze manier inzetten voor vogelonderzoek. Kent u zo'n vrijwilliger die enthousiast alle energie en tijd steekt in de lokale vogelwerkgroep, in een of meerdere Sovon-telprojecten of zich op een andere manier verdienstelijk maakt voor vogels en vogelonderzoek, meld hem of haar dan aan! Kandidaten kunnen meerdere keren meedingen naar de titel, dus ook kandidaten die eerder zijn aangemeld kunnen opnieuw worden aangemeld.

Tijdens de Landelijke Dag 2012 wordt aan de winnaar de Zilveren Zwaluw en een prachtig op maat gemaakt schilderij van Elwin van der Kolk overhandigd.

Aanmelden kan tot 31 augustus door het volledig ingevulde aanmeldingsformulier te sturen aan Carolyn Vermanen. Het aanmeldformulier en reglement met aanvullende informatie kun je vinden op www.Sovon.nl/vrijwilligervhj

Impressies broedseizoen 2012

*Jonge Raven op een nest bij Maashorst (NB),
30 april 2012. Foto: Marc Gottenbos*

Inmiddels zit het broedseizoen van 2012 er alweer grotendeels op. Het begon in maart met droog en warm weer, wat een herhaling van de zonnige lente van vorig jaar leek te beloven. Dat pakte toch anders uit. In april was het koel en vrij nat, en dat zette door totdat eind mei een zomerse periode aantrad. Al met al wisselende weersomstandigheden, maar toch voldoende geschikt om broedvogels te inventariseren. Een greep uit de berichten.

Malaise in het grasland?

Al in maart viel het op dat er weinig Kieviten waren. Dat Grutto's op veel plaatsen tegenwoordig dun gezaaid zijn, begint al bijna 'normaal' te worden. Dat nu ook grote gebieden zonder Kieviten bleven, is verontwaardig. Ook Gele Kwikstaarten, voor zover nog in graslanden broedend, leken er weinig te zijn, of vertoonden ze toch vanwege koude weersomstandigheden onopvallend gedrag? Dit laatste lijkt het geval, want in het laatst van mei waren er soms toch alarmerende vogels in eerste 'lege' gebieden.

De Kwartelkoning, daarentegen, lijkt een beter jaar te beleven. In de laatste week van mei waren al zo'n 80 roepplekken bekend, tegen een twintigtal een jaar eerder op hetzelfde moment. Verheugend is ook dat de bijna uitgestorven Grauwe Gors op diverse plekken in het oostelijk Rivierengebied (en het aansluitende deel van Duitsland) opdook. Of zich ook nog vogels op de akkers gaan vestigen (dat kan tot in de zomer plaatsvinden), moeten we nog even afwachten.

Afrika-trekkers deels laat en weinig

Vogels die diep in Afrika overwinteren, lieten veelal een ongewoon aankomstpatroon zien. De voorhoede arriveerde op een normaal tijdstip, maar de grote meute was aan de late kant. Een voorbeeld is de Boerenzwaluw, waarvan de eerste vogels half maart verschenen. Begin mei was op de broedplaatsen echter nog niet de helft van de normale aantallen aanwezig. Typische Sahel-soorten als Oeverzwaluw, Rietzanger en Grasmus waren bovendien merkbaar schaarser dan een jaar geleden (al was dat een heel goed jaar). Dat zal waarschijnlijk niet los staan van de tegenvallende neerslagcijfers (een kwart minder dan gemiddeld) in de Sahel. De aankomst in twee golven kan het inventariseren bemoeilijken. Zo zongen Kleine Karekieten die begin mei gearriveerd waren prima, maar waren ze aanmerkelijk stiller later in mei, toen er veel karekieten in een tweede golf arriveerden. Bij de Tuinfluiter speelde hetzelfde. Tot 20 mei (weersomslag) waren er in de BMP-gebieden nog maar enkele Bosrietzangers te horen. Enkele dagen later zaten er in dezelfde gebieden soms 30 tot 40 druk te zingen.

Ook Grote Karekieten in de Randmeren leken eerst schokkend schaars, maar na half mei trok dat geheel bij. Overigens wel een late aankomst van deze soort. Dat de Zomertortel op de meeste plaatsen met een lampje te zoeken was, is tegenwoordig gebruikelijk.

Sommige Afrika-trekkers deden het overigens redelijk tot goed. Zo was het opnieuw een vrij goed jaar voor Fluiters, althans in bossen op de armere gronden, terwijl ook Bonte en Grauwe Vliegenvangers, Gekraagde Roodstaarten en Sprinkhaanzangers volop te horen waren. Het mooie weer eind mei is door menige teller te baat genomen om gebieden af te zoeken op Nachtzwaluwen. Dat trof goed, want de (net aangekomen?) ratelaars lieten zich goed horen! Grauwe Klauwieren arriveerden vooral in de laatste tien dagen van mei. In delen van Drenthe konden al tientallen paren of mannetjes aan het papier worden toevertrouwd. De voorspelling dat het een wat mager jaar van de Grauwe Klauwier zou worden, na het topjaar 2011, lijkt nog wel eens mee te kunnen vallen. Goed opletten dus op deze soms wat teruggetrokken levende soort. Of het onze Gierzwaluwen betreft is natuurlijk de vraag, maar de passage van ruim 41.000 ex. op 26 mei langs Breskens is het vermelden zeker waard. Het betekende zowaar een verdubbeling van het oude dagrecord, dat al uit 1981 dateerde.

Effect van vorst in februari?

Vroeg in het seizoen was het afwachten wat het effect van het korte maar pittige wintertje was. Enige afname lijkt er bij o.a. Meerkoet, Waterhoen en Waterral, maar de meeste 'wintergevoelige' standvogels, zoals Groene Specht, Grote Lijster, mezen en Winterkoning lieten nauwelijks terugval zien. Of dat ook voor de IJsvogel geldt, is nog een open vraag. Opmerkelijk is het grote aantal Appelvinken. Eind maart waren Appelvinken zeer actief en lokaal waren er zoveel dat het recordjaar 1997 weer in herinnering werd gebracht.

Bijzondere soorten

Vanaf half mei vond een influx van Witwangsterns plaats. In een moerasgebied in het noorden van het land bleven zo'n 30

vogels hangen die met nestmateriaal gingen slepen. Als dat doorzet, zou het de eerste 'kolonie' kunnen worden sinds midden jaren zestig. Solitaire broedgevallen zijn ook recenter nog vastgesteld, het laatst in 1999.

Spectaculair nieuws was er van de Zeearend. Broedparen in het Lauwersmeer, Roggebotzand en de Biesbosch (nieuwe locatie) waren eind mei bezig met het verzorgen van nestjongen. In de Oostvaardersplassen zakte het oude nest uit de boom maar werd verrassend snel een nieuw nest gebouwd waarop in mei een jong te zien was.

Ook de Oehoe deed het goed met landelijk zeker 10 broedparen. Eén van de vogels van het paartje dat met 'Beleef de lente' gevolgd kon worden, werd in mei echter dood gevonden. De Raaf lijdt in het kerngebied op de Veluwe al jaren een wat kwakkelend bestaan. Misschien gedwongen door voedselproblemen aldaar worden inmiddels nieuwe plekken bezet, soms op grote afstand. Dit jaar wisten broedparen in Zuid-Holland en bij Uden NB met succes te broeden. In beide gevallen gaat het om de eerste 'wilde' broedgevallen in die provincies sinds meer dan een eeuw. Tijdens een BMP-ronde op Terschelling werden eind april twee Witbandkruisbekken gevonden die een maand later nog aanwezig waren. Spannend, zo laat in het voorjaar, al ontbraken duidelijke aanwijzingen voor een broedpoging. Deze soort heeft nog nooit met zekerheid in ons land gebroed. Opvallend genoeg vond dit jaar het eerste zekere broedgeval in Denemarken plaats, met uitvliegende jongen op 29 april.

Pontische Meeuw nieuwe broedvogel

Een 5kj man Pontische Meeuw blijkt gepaard met een geringde Zilvermeeuw vrouw en een nest te hebben (3 eieren op 16 mei) in een kolonie op sluiscomplex Amerongen (Ut). Vanwege de vegetatie is het onbekend of er jongen uitgekomen zijn.

● Fred Hustings, Arjan Boele
& Arend van Dijk

Integraal Waddenjaar voorspoedig gestart

Mede door ondersteuning van de terreinbeheerders in de Waddenzee kan de integrale kartering van alle broedvogels in de Waddenzee in 2012 op een efficiënte manier worden uitgevoerd en worden zowel internationale als lokale beleidsvraagstukken van goede inventarisatie gegevens voorzien.

Foto: Fred Hustings

Voor de vijfde keer sinds 1991 wordt de hele Nederlandse (en Duitse en Deense) Waddenzee dit voorjaar op alle kustbroedvogels geteld. Normaal gesproken tellen we alleen de zeldzame soorten en kolonievogels jaarlijks, en worden algemene soorten als Scholekster en Tureluur met BMP-steekproeven gevolgd.

Extra inspanning

Dit jaar worden in feite alle soorten op de BMP-manier geteld. Het zal duidelijk zijn dat dit een forse extra inspanning is ten opzichte van de reguliere jaren, en we zijn dan ook blij dat de langjarige samenwerking met de grote terreinbeheerders in het Waddengebied ook dit keer in het kader van het integrale waddenjaar goed kon worden ingevuld. Door extra soorten mee te nemen bij het veldwerk krijgen de beheerders goede gegevens voor hun eigen beleidstoepassingen (bijvoorbeeld monitoring voor het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer, voorheen Programma Beheer). Zo worden Vlieland, Terschelling en Ameland voor Staatsbosbeheer op een groot aantal broedvogels uitgekamd, Schiermonnikoog voor Natuurmonumenten en de Groninger kust voor de Stichting het Groninger Landschap en de Provincie Groningen. Hier en ook elders wordt bovendien een personele bijdrage geleverd door de terreinbeheerders. Daarnaast zijn de vogelwachters van de eilanden (Griend, Rottumeroog en Rottumerplaat) een onmisbare schakel, evenals een groot aantal vrijwilligers; de laatste deels gecoördineerd door plaatselijke vogelwerkgroepen als de Wadvogelwerkgroep van de Fryske Feriening foar Fjildbiology (FFF).

Laat broedseizoen

Het inventarisatie seizoen begon na een koude en natte aprilmaand pas in mei goed op stoom te komen, en ligt inmiddels weer redelijk op schema. Net als in het binnenland lijkt ook in de Waddenzee de start van het broedseizoen aan de late kant bij veel soorten. Bovendien verloopt het bij een aantal koloniesoorten (o.a. Kleine Mantelmeeuw) ongewoon asynchroon, door verlate vestigingen of laat startende paren. Wat verder opvalt is de matige bezetting van een aantal lepelaarkolonies. Tot diep in het binnenland werden eind mei ook nog steeds groepjes (volwassen) dieren gezien waarvan onduidelijk was of ze nog richting broedkolonie zouden vertrekken. Van de Grote Stern op Griend werd tot dusverre maar 20% van het gebruikelijke aantal (doorgaans zo'n 7000 paar) gemeld. Vorig jaar mislukte het broedseizoen er al door een slecht broedsucces. Een kleiner aantal Grote Sterns werd ook geteld op

de kwelder bij Hollum op Ameland (2800 paar, tegen 4000 in 2011). Op Texel echter, werd eind mei in drie binnendijkse kolonies gebroed (deels door verplaatsing vanuit de vaste kolonie in De Petten), door in totaal 2900 paar: een spectaculaire uitbreiding.

Knelpunt broedgelegenheid sterns?

Bij de andere sterns zijn er goede berichten van een grote kolonie Noordse Sterns (140 paar) en Visdieven (170 paar) in de Eemshaven en een kolonie van 240 paar Visdieven in de haven van Delfzijl. In beide gebieden zijn de kolonies wel gebonden aan deels tijdelijk geschikte (industrie)terreinen, in de haven van Delfzijl zelfs aan een ponton dat als tussenoplossing voor nog te nemen compensatiemaatregelen is bedoeld. Het knelpunt met broedgelegenheid voor sterns in het Eemsmondgebied bestaat nu al enkele jaren en gezien de grote aantallen (ook relatief ten opzichte van de hele Waddenzee) zou een duurzame oplossing hier wenselijk zijn.

Telprobleem Eider

Speciale aandacht is er dit voorjaar ook voor Eiders. Door telperikelen lukte het in de afgelopen jaren niet altijd alle gebieden goed te tellen. Dit seizoen wordt er gedurende het voorjaar op alle locaties vier keer een zogenaamde gedifferentieerde telling (waarbij wordt onderscheiden naar leeftijd en sexe) uitgevoerd. Met zo'n uitgebreide reeks gegevens hopen we na afloop van het broedseizoen ook betere richtlijnen te kunnen geven voor het nu vaak problematisch vaststellen van de broedpopulatie.

Bijzondere soorten

Van de meer bijzondere soorten is het verheugend dat op een aantal locaties verdachte Velduilen werden gevonden (jongen geringd op Schier, zie foto pagina 2). Bijzonder was ook de waarneming van een roepende Kwartelkoning in een zomerpolder aan de Friese kust, passend in de goede bezetting van veel broedgebieden van deze soort.

Het integrale Waddenjaar is onderdeel van het bekende TMAP-programma, een samenwerkingsverband van Nederland, Duitsland en Denemarken, dat tot doel heeft de ecologische toestand van de Waddenzee te monitoren en het beleid van feedback te voorzien over de ontwikkelingen die gaande zijn (zie <http://www.waddensea-secretariat.org/TMAP/Monitoring.html>). De Nederlandse coördinatie van de telling wordt gefinancierd door het Ministerie van EL&I en is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring.

● Kees Koffijberg & Romke Kleefstra

Mijn roofvogels

Heerlijk leesvoer, in het bijzonder voor roofvogelaars maar eigenlijk voor iedereen. De naam van Rob Bijlsma is al decennia lang een begrip in de ornithologische wereld. Een onvermoeibare veldwerker met een onderzoekende geest, een boeiende spreker, een productief schrijver. Hoewel van vele markten thuis, hebben roofvogels zijn bijzondere interesse. Als gepassioneerd roofvogelonderzoeker doet hij in dit boek verslag van vele bevindingen en ervaringen met kromsnavel, gestoeld op tientallen jaren intensief veldwerk in binnen- en buitenland. Een 'intensief' moet daarbij letterlijk genomen worden. Als Rob zich afvraagt hoe succesvol een Boomvalk op libellenjacht is, gaat hij een individuele valk gedurende drie opeenvolgende dagen non-stop volgen van 's morgens vroeg tot in de avond. Om het verband te bestuderen tussen de dichtheid van bosmuizen en het broedsucces van Buizerds houdt hij al meer dan 20 jaar iedere maand het aantal muizenholletjes bij in vaste plotjes; tegelijkertijd loopt de nieuwsgierigheid naar welke bosmuizen zijn huis in het bos binnendringen (oude of jonge dieren, mannetjes of vrouwtjes, goed gevoede of magere?) uit op het vangen, meten en wegen van 1107 muizen. Om maar eens twee voorbeelden te noemen! Zijn uitzonderlijke veldervaring wordt aangevuld door een fenomenale kennis van de literatuur. Dat levert juweeltjes op over veelal niet eerder gepubliceerde onderzoeken. *En passant* komen we in dit boek ook nog het nodige over zijn leven te weten en geeft hij zijn ongezoeten mening over allerlei onderwerpen die met natuur van doen hebben en hem aan het hart gaan. Meeslepend geschreven, een absolute aanrader, een bijzonder boek van een bijzonder mens.

Uitgeverij Atlas, 415 pag., prijs € 29,95 - ISBN 9789045021263

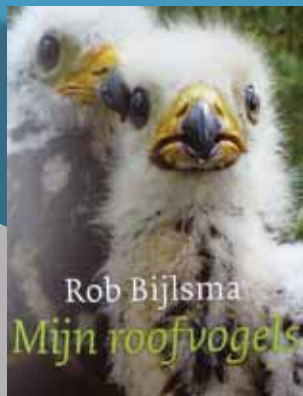

Hoe vogels vliegen

Hoe kan het dat een valk bij windkracht 7 toch doodstil in de lucht hangt? Dat is een van de vele vragen die ons bezig houden wanneer we, geboeid en afgunstig, naar vliegende vogels kijken. Nog niet alle finesses van hun superieure vliegkunst zijn bekend. John Videler biedt een actueel overzicht van bestaande inzichten, geeft nieuwe opvattingen en wijkt af van gevestigde meningen. Hij laat zien hoe elke vogelsoort anders vliegt en beschrijft de ontwikkeling van de kennis van het

vliegen vanaf de prehistorie. Vliegapparaat, structuur en mechanische eigenschappen van veren en aerodynamica van de vogelvlucht worden behandeld, theorieën over evolutie van vogels getart met nieuwe ideeën. Vleugelbewegingen en vliegstrategieën tijdens start, vlucht en landing komen aan bod. Bijzondere vliegstijlen worden in detail besproken, zoals de golvende vlucht van vinken en het bidden van Torenvalken.

Uitgeverij Atlas, 288 pag., prijs € 34,95 - ISBN 9789045020006

Recent verschenen

Vogelzang van Nederland

Veel vogels laten zich eerder horen dan zien. Voor wie de geluiden uit elkaar leert houden, gaat er een wereld open. Deze gids, geschreven door Dick de Vos en Luc de Meersman, is een geheel herziene versie van het populaire boek *Wat zingt daar?* De gids behandelt 100 algemene Nederlandse vogelsoorten die zich vooral laten kennen door hun geluid. Met praktische determinatiesleutels zijn de geluiden op naam te brengen. Daarnaast bevat het boek een uitgebreid gedeelte waarin de zang per soort wordt beschreven, met tevens informatie over bijv. verspreiding, gedrag, biotoop en zangactiviteit per dag en jaar. Een extra bonus is de bijgevoegde cd met alle geluiden van de 100 beschreven vogelsoorten.

KNNV Uitgeverij, 176 pag., prijs € 27,95 - ISBN 9789050113748

Ornithologisch Jaarverslag Texel 2011

Alweer het vijftiende op een rij en maar liefst 68 pagina's boordevol vogelwaarnemingen en prachtige foto's van onder meer IJseend, Kaspische Plevier, Roodkeelstrandloper, Kleine Jager en Ortolaan.

Voor de mensen op Texel te verkrijgen bij verschillende boekhandels, Ecomare en het VVV (€ 8,-). De zogenaamde overkanters kunnen een exemplaar bemachtigen door € 10,- (inclusief verzending) over te maken op giro 8417822 ten name van Vogelwerkgroep Texel, Den Hoorn, onder vermelding van Jaarverslag 2011 en natuurlijk uw naam en adres. Voorwaar geen geld!

Herkenningskaart Vogels van Nederland

Een handige uitvouwkaart met 200 prachtige illustraties van Elwin van der Kolk. Alle vogels overzichtelijk gerangschikt naar leefgebied en soortgroep: de meest algemene soorten bij elkaar. Informatie over wanneer de vogel in Nederland te zien is maakt het herkennen extra makkelijk. Ideaal voor iedereen die vogels wil leren kennen!

KNNV Uitgeverij, 14 pag., prijs € 4,95
ISBN 9789050114035

Recent geschreven

● *Le Gouar P.J., Schekkerman H., van der Jeugd H.P., Boele A., van Harxen R., Fuchs P., Stroeken P. & van Noordwijk A.J. 2011.*

Long-term trends in survival of a declining population: the case of the little owl (Athene noctua) in the Netherlands. Oecologia 166: 369-379.

<http://rd.springer.com/article/10.1007/s00442-010-1868-x>. Zie ook Limosa 83: 61-74.

Kennis over populatiedemografie is van essentieel belang om veranderingen in aantallen te doorgronden, vooral als die geput kan worden uit lange tijdseries. Zo blijkt andermaal in deze gezamenlijke studie van Vogeltrekstation en Sovon, gefinancierd door Vogelbescherming Nederland. Ringmeldingen van Steenuilen werden geanalyseerd om erachter te komen welke factoren de veranderingen in de Nederlandse steenuilenpopulatie bepalen. Jaren waarin de populatie afnam waren vooral geassocieerd met een lage overleving van de juvenielen (lees: verminderde rekrutering van nieuwe broedvogels). Deze daalde bovendien sinds 1973 van gemiddeld 30% naar 18%. De overleving van volwassen vogels was constanter maar vertoonde wel ongeveer eens in de vier jaar een sterke terugval. Afnemende jongenoverleving, en mogelijk ook cumulatieve effecten van slechte jaren in overleving van volwassen dieren, vormen de belangrijkste drijfveren achter de negatieve populatietrend.

● *Kampichler C., van Turnhout C.A.M., Devictor V. & van der Jeugd H.P. 2012.*

Large-Scale Changes in Community Composition: Determining Land Use and Climate Change Signals. PLoS ONE 7 (4): e35272. <http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0035272>

De afgelopen jaren stonden studies die de invloed van een opwarmend klimaat op verspreiding en trends van vogels onderzoeken in de belangstelling. Het is echter niet alleen klimaatverandering die vogels parten speelt; veel soorten worden ook met een voortschrijdende verslechtering van hun leefomgeving geconfronteerd. BMP-gegevens van 1984 tot 2009 werden geanalyseerd om het gecombineerde effect van klimaatverandering en habitatverandering op de Nederlandse avifauna te doorgronden. Beide blijken van invloed, maar hun impact verschilt per habitat. Klimateffecten zijn in de meeste gevallen dominant over habitateffecten. Een uitzondering betreft het boerenland, waar afname van habitatkwaliteit een grotere rol speelt dan klimaatverandering. Watervogels, die van alle soortgroepen de grootste aantalsveranderingen ondergingen, onttrekken zich opvallend genoeg aan beide processen: hun aantallen zijn vooral toegenomen door verbetering van waterkwaliteit, verbeterde bescherming en betere voedselkwaliteit door toegenomen intensivering van de landbouw.

Uw juiste e-mailadres bij Sovon?

De meeste waarnemers hebben dit voorjaar de provinciale nieuwsbrief via de e-mail ontvangen. Dat is te zeggen: als we over het juiste e-mailadres beschikte. Heeft u niets ontvangen, dan hebben wij wellicht niet uw goede e-mailadres.

Hebben we bij Sovon uw juiste e-mailadres?

Dat kunt u makkelijk controleren door even in te loggen (links boven op de homepage van sovon.nl) en onder Pers. gegevens op Persoonlijke gegevens te klikken. Hebben wij uw e-mailadres, dan kunt u dat hier terugvinden. Is het correct, dan hoeft u niets te doen (uitloggen misschien). Is het niet correct, dan kunt u dit rechtzetten via wijzigen. Op deze manier kunt u ook een ontbrekend e-mailadres doorgeven!

Weidevogels Overijssel op internet

De provincie Overijssel heeft al haar weidevogelgegevens op internet geplaatst. Ze zijn te vinden op <http://gisopenbaar.overijssel.nl/web-site/atlasoverijssel>

De site geeft informatie over de ligging van de proefvakken van het provinciale weidevogelmeetnet. Bij het inzoomen op een meetnet locatie wordt een grafiek getoond met de trend van de weidevogels op de betreffende plaats gedurende de afgelopen 18 jaar.

De site geeft ook alle in de periode 1982 – 2010 gekarteerde weidevogelgebieden met gedetailleerde verspreidingsgegevens van de primaire weidevogels. Hierbij zijn drie perioden onderscheiden, omdat veel gebieden sinds 1982 drie keer in kaart zijn gebracht. Bij elk territorium wordt soort en jaar van kartering opgegeven. Aparte lagen geven een overzicht van de onderzochte gebieden in deze drie perioden. De site geeft ook aan waar in het kader van het Subsiestelsel Natuur en Landschap boeren beheerovereenkomsten kunnen afsluiten vanwege weidevogels.

Op een andere provinciale site www.overijssel.nl/thema's/soortbescherming/weidevogels zijn de pdf's van weidevogelrapporten te vinden. Meer informatie: P.Bremer@overijssel.nl

Trekvogels tellen in Bulgarije: de resultaten van het eerste najaar

Sinds de zomer van 2011 vindt er vogelonderzoek plaats in Bulgarije om een windmolenrisicokaart te maken. In een vorig nummer van Sovon-Nieuws is hieraan kort aandacht besteed. Op de website van Sovon is meer informatie te vinden (zoek op 'Bulgarije'). Een belangrijk onderdeel is het in beeld brengen van trekvogelstromen in het land.

In het najaar van 2011 zijn van begin augustus tot eind oktober trekvogeltellingen uitgevoerd op 15 telposten in het noorden van het land, tussen de Servisch-Roemeense grens en de Zwarte Zee. De nadruk lag op ooievaars, pelikanen en roofvogels, maar veel andere soorten werden meegenomen. In totaal zijn 786.796 trekkers geteld, waaronder 191.662 ooievaars (Zwarte en Witte), 4819 pelikanen en 31.846 roofvogels. Het aantal trekvogels neemt in het algemeen toe van west naar oost (zie ook website). Door de sterke oostenwinden in het najaar van 2011 werden de meeste vogels niet gezien op de telpost het dichtst bij de Zwarte Zee, maar ca. 20 km landinwaarts. Hier passeerden ruim 150.000 ooievaars, 4100 pelikanen en 6100 roofvogels.

Bijna de gehele lijst van in Europa waar te nemen roofvogels passeerde. Voor ons bijzondere soorten zijn Steppenkiekendief, Schreeuwarend, Dwergarend, Sakervalk, Roodpootvalk en Elenora's Valk. Daarnaast zijn o.a. vorkstaartplevieren, Bonte Tapuiten, Bijeneters, Scharrelaars en alle klauwierensoorten van Europa waargenomen.

Ook in het voorjaar en najaar van 2012 worden trekvogels geteld, grotendeels op andere locaties. Daarnaast is in het voorjaar onderzoek gedaan naar de verspreiding van Natura 2000-soorten zoals arenden, Zwarte Ooievaar, Scharrelaar en klauwieren. Bij roofvogels (met name gieren) en ooievaars is in een aantal Natura 2000-gebieden gekeken naar richting en hoogte van foerageervluchten, omdat hierbij het grootste risico bestaat op aanvaringen met windturbines.

Meehelpen?

De Bulgaarse Vogelbescherming BSPB is nog steeds op zoek naar vrijwilligers die mee willen helpen met het uitvoeren van trektellingen. Voor vrijwilligers is een tegemoetkoming in de kosten van € 200,- beschikbaar. Voor meer informatie kunt u terecht op de Sovon-website. U kunt ook contact opnemen met Henk Sierdsema (henk.sierdsema@Sovon.nl; 0622541834).

● *Henk Sierdsema*

*Vogels tellen en Zwarte Ooievaar.
Foto's: Henk Sierdsema*

Veel lezers, weinig kopij

Dat is de tegenstelling die we recent ervaren bij Limosa. Want hoewel het aantal lezers groter is dan ooit, ondervinden we geregeld perioden waarin de aanlevering van kopij stopt. Dat is jammer want daardoor konden in 2011 slechts twee nummers verschijnen, terwijl vier normaal is. Gelukkig zijn in februari en april jl. ook nummers drie en vier verschenen, en in juni het eerste nummer van jaargang 85.

Om niet weer in een dal te raken qua kopij willen we iedereen oproepen om eens na te denken over een bijdrage. Dat kan al heel simpel door bijvoorbeeld een kort stukje te schrijven over een bijzondere veldervaring. Ook een artikel over de resultaten van eigen vogelonderzoek of tellingen is van harte welkom. Denk ook eens aan het bewerken van een bijdrage die u heeft

geschreven voor uw eigen vogelwerkgroepblad of een regionaal tijdschrift.

We kunnen ons voorstellen dat u wellicht aarzelt of uw bijdrage geschikt is voor Limosa. Dat heeft immers de naam van een gedegen blad (met een historie van bijna een eeuw!) waar je niet zo maar in komt. We willen echter een blad zijn dat een link vormt tussen amateurornithologen en professionals, en waarin dus ruimte is voor beide groepen en artikelen van diverse niveaus van 'ingewikkeldheid'. Aarzel dus niet en neem vrijblijvend contact op met de redactie als u denkt een bijdrage - in welke vorm dan ook - te kunnen leveren. De redactie kan bovendien behulpzaam zijn bij het samenstellen van artikelen, figuren en tabellen. Zo moedigt zij aspirant-auteurs aan om een plan of ruwe opzet van een

bijdrage alvast eens voor te leggen voor een advies.

Sovon en/of NOU overwegen om voor potentiële schrijvers die hun tellingen, onderzoek of waarnemingen op een goede manier willen opschrijven een workshop of schrijfgroep te organiseren. Heeft u hiervoor belangstelling stuur dan een mail naar de redactiesecretaris. Bij voldoende belangstelling zullen we dit gezamenlijk oppakken.

Meer weten?

Neem dan contact op met de redactiesecretaris van Limosa:
romke.kleefstra@Sovon.nl

Leer (nog) beter vogelzang herkennen met Thuis in het veld

Afgelopen 1 mei was het dan eindelijk zover: de lancering van de geluidenmodule Thuis in het veld op de Sovon-website. Het was ook een flinke klus om het idee concreet en goed werkend te krijgen: uitdenken, programmeren, testen, bijschaven, nog 's testen en bijschaven. Maar nu hebben we dan ook iets!

Samen met Henk Meeuwse van Meeuwse Natuurgeluiden en Michel Uiterwijk van Multi Software hebben we met Thuis in het veld een vervolg gemaakt op de succesvolle, gelijknamige CD. Het biedt een groot aantal natuuroptnamen in verschillende biotopen waarmee u uw luistervaardigheden spelenderwijs en vanuit de luie stoel kunt verbeteren. De module is zowel geschikt voor beginners als gevorderden.

Thuis in het veld kent twee oefenmogelijkheden:

1. 'Hoor de soort'

Hierbij is het de bedoeling om in een geluidsfragment een zelfgekozen soort te herkennen zodra deze begint te zingen. De geluidsfragmenten duren ongeveer 1 minuut en zijn te kiezen op biotoop. Wilt u dus beter uw moerasvogels leren herkennen? Of heeft u soms moeite met bepaalde soorten? Dan is 'Hoor de soort' een goede oefening om te doen. Ook beginnende vogelaars kunnen hun hart ophalen, want in de database zitten ook vele 'gemakkelijke' soorten en geluidsfragmenten.

2. 'In het veld'

Hiermee hebben we een oefening gemaakt die erg lijkt op het BMP. In het geluidsfragment is het de bedoeling om alle soorten die u hoort op een kaartje te zetten. En hier geldt: hoe meer je hoort, hoe beter je scoort! Uiteraard krijgt u na afloop te zien welke soorten er allemaal in het fragment zaten. Hierbij is ook onderscheid gemaakt naar gemakkelijk en moeilijk hoorbare soorten. Omdat het noteren van de soorten wat lastiger gaat dan in het veld, is het fragment meerdere malen te beluisteren. Ook bij deze oefening kunt u kiezen tussen verschillende biotopen en een beginners- of gevorderden niveau.

Rest nog een woord van dank aan het Prins Bernhard Cultuurfonds, want dankzij haar bijdrage kunnen we Thuis in het veld gratis beschikbaar stellen aan alle waarnemers en vogelaars in Nederland! U vindt het in de rechterkolom op www.Sovon.nl.

● Carolyn Vermanen

Limosa 85-1

Artikelen:

- Wadvogels in de Dollard; herstel van aantallen of aantasting van een natuurlijk systeem? (*J. Prop e.a.*)
- De herkomst van Papegaaiduikers in Nederland (*C.S. Roselaar*)
- Nitrofytische korstmossen als indicatie voor dakgebruik door vogels (*P. Bremer*)
- Broedvogels van 's winters onder water staande graslandreservaten in Friesland (*F. Nijland*)

En: nieuws uit recent gepubliceerd onderzoek en veel recensies van nieuwe vogelboeken

Verwacht in één van de volgende nummers: Broedbiologie van Zwarte Spechten, broedende Steltkluten in Drenthe en op andere plekken in Nederland, kustbroedvogels op de Hooge Platen, opmerkelijke aantallen Drieteenstrandlopers op het wad rond Griend, broedbiologie Gierzwaluwen, de comeback van de Grauwe Gans, Grote Zilverreigers op slaapplaatsen, hoe broedende Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen te tellen, en nog veel meer.

Redactieadres: Romke Kleefstra, Sovon, Posthoornsteeg 1C, 8911 AS Leeuwarden, romke.kleefstra@Sovon.nl

Leden van de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) ontvangen Limosa en Ardea automatisch, neem contact op met Erwin de Visser, nou ledenadmin@gmail.com (www.nou.nu). Leden van Sovon kunnen een combi-abonnement afsluiten voor Limosa, neem contact op met info@Sovon.nl.

Limosa
85.1
2012

Ontwikkelingen wadvogels in de Dollard
Herkomst Papegaaiduikers in Nederland
Relatie vogels en korstmossen op dakken
Broedvogels van Friese zomerpolders

ARAGON Naturreizen

Vogelreizen Spanje

Madeira (Portugal), september (2 x) 2012
 Tarifa vogeltrek, 30 sept. t/m 6 oktober 2012
 Wolven NW Spanje, 20 t/m 26 okt. 2012
 Fotoreis gieren+, 1 t/m 7 december 2012
 Extremadura winter, 02 t/m 06 februari 2013
 Ebro Delta & Aragón, 02 t/m 09 maart 2013
 Extremadura & Gredos 06 t/m 13 april 2013
 Mallorca, 27 april t/m 04 mei 2013

Nieuw: fotoreis gieren+, individueel v.a. € 395.

Vakantiehuisen in de Spaanse Pyreneeën.

www.aragonnatuur.com

Vogelreizen met Kees Woutersen: 026-3724344

VOGEL- EN NATURREIZEN NAAR WERELDWIJDE BESTEMMINGEN!
 GROEPSREIZEN - INDIVIDUELE REIZEN - FOTOREIZEN - CRUISES

FINANCIËEL ZEKER OP REIS MET GGTO **GGTO**

BirdingBreaks.nl

CRUISE-NEWS

ATLANTIC ODYSSEY 2013
 29-MRT-2013 / 31 DAGEN, VANAF 5890,-
 MAAK KANS OP EEN GRATIS ATLANTIC ODYSSEY VERLOTING AL BIJ 3 BOEKINGEN!

NIEUW IN 2013

WESTERN PACIFIC ODYSSEY

CRUISES	VERTREK	DUUR (DAGEN)	PRIJS
Falklands, South Georgia, Antarctica Schiereiland	03 nov 12	20	8190,-
Atlantic Odyssey 2013	29 mrt 13	31	5890,-
Western Pacific Odyssey 2013	02 apr 13	32	va. 8075,-
Cruise Kaapverdische Eilanden - Madeira	05 mei 13	9	1130,-

GROEPSREIZEN	VERTREK	DUUR (DAGEN)	PRIJS
Amerika, vogels in Arizona	24 aug 12	11	2595,-
Texel	31 aug 12	3	315,-
Zuid-Spanje, Coto Donana en Gibraltar	06 sep 12	8	1375,-
Bulgarije, vogeltrek langs de Zwarte Zee	09 sep 12	7	1395,-
Lesbos in het najaar	14 sep 12	8	1295,-
Zweden, vogeltrek bij Falsterbo	08 okt 12	8	1095,-
Helgoland	10 okt 12	4	745,-
Oman	22 okt 12	10	2695,-
Schiernmonnikoog	26 okt 12	3	315,-
Falklands, South Georgia, Antarctica Schiereiland	03 nov 12	20	va. 8190,-
Spanje, Pyreneeën	07 nov 12	7	1395,-
Sri Lanka	14 nov 12	15	3095,-
Madagascar	19 nov 12	16	3795,-
India, vogels en tijgers	23 nov 12	16	2795,-
Gambia	28 nov 12	15	1995,-
Kenia en Tanzania	02 dec 12	16	3995,-

FOTOREIZEN	VERTREK	DUUR (DAGEN)	PRIJS
Brazilië FOTOREIS	12 sep 12	14	3695,-
Gambia FOTOREIS	30 jan 13	15	2295,-

NIEUWE REIZEN IN 2013
 Ghana (feb), Kamtsjatka (mei), Ecuador en Galapagos, Colombia (nov-dec) en meer!

Meer informatie? Kijk op www.birdingbreaks.nl,
info@birdingbreaks.nl of bel BirdingBreaks 020 7792030.

Verrekijkers & Telescopen

opticon
www.opticon.nl

ES 80 v3 Telescoop

Met z'n verbeterde optische constructie die de interne reflectie verder vermindert en de kleurweergave en scherpte verbetert, levert de ES 80 GA ED het beste in zijn klasse op het gebied van beeldweergave en betrouwbaarheid. Daarnaast is er keuze uit een zeer compleet aanbod in oculairen en accessoires. 30 jaar garantie.

ES 80 GA SD €499, ES 80 GA ED €699

Oculairen: SDLv2 20-60x €329, HDF T 20-60x €249, HDF T 32xWW €199

Nieuwe Verano BGA HD

Het volledig vernieuwde optische systeem van de Verano BGA HD staat borg voor een sprankelende, levensechte natuurbeleving. De kijkers zijn 100% "Made in Japan", voorzien van topkwaliteit prisma's met fase correctie en Oasis-coating terwijl de lenzen afgewerkt zijn met onze F-coating voor verbeterde kleurweergave. Tel daarbij op een voor deze klasse ruim beeldveld van 8° (8x32), 7° (8x42) en 6.5° (10x42), een close-focus van 2 meter en 30 jaar garantie. Jarenlang kijkplezier gegarandeerd! 8x32 €549, 8x42 €559, 10x42 €579

Nieuwe Traveller BGA Mg

De nieuwe Traveller BGA Mg is de laatste toevoeging die vogelaars nieuwe techniek en kwaliteit biedt. Deze kijkers zijn ontworpen en gemaakt in Japan en door het gebruik van een lichtgewicht magnesium behuizing wegen ze slechts 380 gram, uniek voor dit type kijkers. Door de compacte afmetingen van 98x110mm past de Traveller probleemloos in jaszak of rugzak. Ondanks hun compactheid leveren de Travellers een hoge scherpte met een neutrale kleurstelling.

Beschikbaar in 6x32, 8x32 en 10x32 vanaf €339,-

Verdere informatie vindt je op www.opticon.nl, email nl@opticon.co.uk of neem contact op met je lokale dealer. Ringfoto Focus, Voorburg 070-3863519 / Ringfoto Focus, Den Haag 070-3638398 / Combi Sipkes, Groningen 050-3128684 / Natuurinformatiecentrum, Texel 0222-316249 / Focus Optiek, Middelburg 0118-625310 / Ringfoto Osinga, Hoorn 0229-214707 / Foto MGM, Leeuwarden 058-2123650 / Natuurmonumenten, St. Jans klooster 0527-246644 / Combi Hameeteman, Ouddorp 0187-681612 / Foto Kino Linders, Venlo 077-3513137 / Ringfoto Doornbos, Lelystad 0320-232033

VOLMAAKT

EL 32 SWAROVISION. DE BRILJANTE LICHTGEWICHT

Zo licht. Zo compact. Zo bijzonder. Het moment is gekomen voor iedereen die graag reist met een compacte verrekijker die aan de allerhoogste technische eisen voldoet. Of u nu liever de natuur intrekt dicht bij huis of in verre oorden, dit handige meesterwerk biedt de allerbeste optische kwaliteiten, zoals perfecte scherpte helemaal tot aan de rand, de hoogste kleurgetrouwheid, briljante kleuren en een 100% groothoekgezichtsveld, zelfs voor bril dragers.

NIEUW
SWAROVISION

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK BENELUX
Tel. 0800/022 19 63, Fax 0800/022 13 93
(Nederlandse nummers)
info@swarovskioptik.be
facebook.com/swarovskioptik

SWAROVSKI
OPTIK

Ontdek de kleinste details
en mooiste momenten.

This is the moment we work for.

**ZEISS
EXPERIENCE**

Beleef vandaag de
mooiste en hoogste
zeiss.com/zeissexperience

// CONQUEST
ZEISS: PIONIER SINDS 1846

De nieuwe CONQUEST HD: de moderne observatiekijker.

Perfekte momenten beginnen met perfecte optiek: CONQUEST HD. De aantrekkingskracht van deze moderne allrounder ligt verscholen in het nieuwe HD-lens systeem, de lichte en compacte constructie, zijn "Made in Germany", plus een lichttransmissie van 90% en hoger. Met dit alles maakt de CONQUEST HD een compromisloze stap in de premium klasse van Carl Zeiss.

Verkrijgbaar vanaf maart 2012 in 8x42 en 10x42.

www.zeiss.com/sportsoptics - www.zeissverreijkers.nl

Importeur Technolyt

Tel. 075-6474547 - Fax. 075-6213663

info@technolyt.nl

www.zeissverreijkers.nl

Zeiss is hoofdsponsor van de Landelijke Dag

We make it visible.

Nieuwe veren voor Sovon

Het kan u haast niet zijn ontgaan: voor u ligt een vernieuwde Sovon-Nieuws. Frisse kleuren, ronde vormen, ander lettertype. De nieuwe vormgeving is onderdeel van een groter geheel. Sovon Vogelonderzoek Nederland heeft sinds kort een nieuwe huisstijl, een modern jasje. Want tijden veranderen en ook wij staan niet stil.

Nieuw logo

Bij een nieuwe huisstijl hoort natuurlijk een nieuw logo.

Het logo en de bijbehorende huisstijl zijn ontworpen door Thoas.nl & mr10. Het ontwerp onderstreept de dynamiek van Sovon en reflecteert zowel het plezier in vogels kijken als de wetenschappelijke context waarin we dat gieten. Van organisch naar een geometrische vorm. Van een gedeelde interesse voor vogels naar door tellingen verkregen kennis als basis voor het natuurbeheer en -beleid.

De ontwerpers hebben met de nieuwe huisstijl ruimte gelaten voor variatie, zonder dat het ten koste gaat van de herkenbaarheid. Het nieuwe logo gaat bijvoorbeeld uit van een aantal vertrouwde kenmerken, zoals het gebruik van de zwaluw. Geen breuk met het verleden, maar een vertaling van onze missie naar de huidige tijd. De huisstijl is veranderd, maar Sovon is nog steeds dezelfde betrouwbare organisatie voor vogeltellingen.

Nieuwe website

Ook de website ondergaat momenteel een metamorfose. Sinds vorig jaar werken we achter de schermen hard aan een volledig vernieuwde site. Deze zomer gaat de site de lucht in. Een voorproefje is hier opgenomen. Overigens wordt alleen de 'buitenkant' van de website vernieuwd. Het gedeelte achter de inlog blijft voorlopig onveranderd.

Sovon met kleine letters

Onderdeel van de nieuwe huisstijl is de schrijfwijze van Sovon. Lange tijd schreven we Sovon (met hoofdletters), mede omdat het een afkorting was voor Ja, voor wat ook alweer? Er zijn nog maar weinig mensen die precies weten waar de afkorting ooit voor stond. Er zijn zelfs verschillende vertalingen in de omloop. De naam Sovon is op zichzelf een begrip geworden. Reden om te kiezen voor Sovon met alleen een beginkapitaal.

Uitstraling

Met de nieuwe huisstijl geven we een herkenbare uitstraling aan het brede scala van publicaties, berichten, folders en andere uitingen. Onze nieuwe huisstijl zal geleidelijk worden geïntroduceerd. De oude en nieuwe huisstijl zullen dus een tijdje naast elkaar bestaan. Mocht u het logo van Sovon nodig hebben, neemt u dan contact op met John van Betteray of Peter Eekelder.

Terug in de tijd

Het is niet de eerste keer dat Sovon vernieuwt. Het allereerste logo, met de verrekijker, werd midden jaren zeventig bedacht door Herman Leys, de allereerste coördinator van wat toen nog de Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland heette. Begin jaren tachtig, toen we officieel de vereniging Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland werden, kwam de stroomlijning tot een strakker model dat tot 1995 trouwe dienst deed. Daarna kwam het door Peter de Groot (vormgever van Sovon-Nieuws) bedachte vervolglogo met de zwaluw, dat ons tot midden 2012 vergezelde.

